

**PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR DOKTORI ISKOLA**

NOGEL MÓNICA

**AZ IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNYEK
HITELTÉRDEMLŐSÉGE A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Témavezető: PROF. DR. HERKE CSONGOR DSC

habilitált egyetemi tanár

Pécs

2018

TARTALOMJEGYZÉK

I.	A kutatás tárgya és célja	3
II.	A kutatás módszere	7
III.	A kutatás legfontosabb eredményei.....	9
III.1.	A szakértői véleményekkel szembeni elvárások szigorodása.....	9
III.2.	A szakértői tevékenység elvárt szakmai színvonalának biztosítékai.....	15
III.2.1.	A szakértő személye.....	17
III.2.2.	A szakértői módszer	19
III.2.3.	A szakértői következtetés.....	22
III.3.	Kontroll a szakértők felett.....	26
III.4.	A szakértői vélemény jogalkalmazói értékelésének kritikus kérdései ...	29
III.5.	A hiteltérdemlő szakvélemény fogalma és kritériumrendszere.....	33
III.6.	A dolgozat eredményeinek gyakorlati hasznosítási lehetőségei.....	37
III.6.1.	Ajánlások a jogalkotó irányába	37
III.6.2.	Ajánlások a jogalkalmazók felé	38
III.6.3.	Ajánlások a szakértői kar, és a szakértői tevékenység stratégiai irányainak meghatározására jogosultak számára	39
IV.	A szerző tudományos munkássága	40
	A disszertáció témájában megjelent legfontosabb közlemények listája:.....	41
V.	SUMMARY	43

I. A KUTATÁS TÁRGYA ÉS CÉLJA

A szakvélemény különleges helyet foglal el a bizonyítási rendszerben: legfontosabb tulajdonsága, hogy a különleges szakértelmet közvetíti az eljárásba.¹ A szakértővel és a szakvéleménnyel szembeni vakhit megengedhetetlen, hiszen a hibás szakvélemény justismordhoz vezethet. A szakértői vélemény jogalkalmazói értékelése ugyanakkor bizonyos tekintetben paradoxon, hiszen a szakértő bevonását a kirendelő hiányzó szakértelme teszi indokolttá, mégis, a jogalkalmazótól e különös szakismeret hiányában várjuk el a szakvélemény értelmezését, megfelelőségének vizsgálatát.

A szakvélemény értékelésére vonatkozó korlátok ellenére - mivel a büntetőeljárásban bizonytalan megalapozottságú és így megbízhatatlan megismerési módszerek nem kaphatnak helyet - a bíróság különös gonddal köteles megvizsgálni a szakvéleményt. Éppen emiatt, a szakértői vélemény aggálytalanságának kritériumai, a feltételek teljesülésének garanciái, illetve a szakvéleménnyel szemben támasztott követelmények teljesülésének vizsgálata a büntető igazságszolgáltatás egyik kulcskérdése.

Az aggályos szakvéleményeken alapuló téves büntetőítéletek kockázatának csökkentésére vonatkozó igény minden államot kihívás elé állított az elmúlt évtizedekben.

A kutatás során elsősorban az alábbi kérdésekre keresem a választ:

- *Milyen a jó, megbízható szakértői vélemény, és hogyan lehet biztosítani, hogy csak az elvárt színvonalat megütő, szakmailag korrekt vélemény kerüljön a jogalkalmazó elé?*
- *Léteznek-e ma azok a garanciák, amelyek biztosítják a szakértői tevékenység magas színvonalú művelését?*
- *Mire támaszkodhatnak a büntetőeljárás alanyai a szakértői vélemény vizsgálata során?*
- *Hogyan lehet képes egy, a szakkérdés tekintetében laikus meggyőződni arról, hogy a szakvélemény alkalmas-e arra, hogy a szakkérdés megválaszolásával a valóság hű tényállás megállapításához hozzájáruljon?*
- *Hogyan lehet elősegíteni azt, hogy ha a szakértői vélemény aggályos, azt a jogalkalmazó és a büntetőeljárás individuális alanyai észleljék?*

Előrebocsátom, hogy kutatásom alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a szakértői véleményekkel szembeni bizalom növelése

- a) egyrészt a szakvélemények minőségének javulásában,
- b) másrészt a szakvélemények feletti hatékony jogalkalmazói kontroll megvalósításával érhető el. Az értekezés e két tényező összehangolását tűzte ki célul.

Kutatásom kezdetén először a terminológiai következetlenséggel szembesültem: nem találunk a szakértői véleményekkel szemben támasztott követelményeket leíró egységes fogalomrendszert. A szakirodalom és a joggyakorlat nem következetesen

---

¹ ERDEI, Á.: Tény és jog a szakvéleményben, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1987. 99.o.

használja a hiteltérdemlőség, megalapozottság, validitás, aggályosság stb. terminusokat.

Dolgozatomban abból indultam ki, hogy a szakvéleményekkel szemben támasztott követelmények összefoglalására a „szakvélemény hiteltérdemlősége” a legtágabb, így a leginkább megfelelő gyűjtőmeghatározás, amelynek szinonimái az aggálytalan és a valid szakvélemény. Hangsúlyozom, hogy a hiteltérdemlőséget egy eljárási fogalomnak tekintem, tehát nem azonosítom a szakvélemény tényleges helytállóságával. A hiteltérdemlő szakvélemény is lehet szakmailag helytelen, illetve még a nem hiteltérdemlő szakértői vélemény is adhat érdemben helyes választ a szakkérdésre. A kettő között az a különbség, hogy az utóbbit ki kell zárni a jogalkalmazónak a bizonyítékok köréből, míg, ha a szakvélemény hiteltérdemlősége nem dőlt meg, a többi bizonyítékkal együtt a mérlegelés során figyelembe kell venni.

A hiteltérdemlőség fogalmára visszatérve: e terminus tekintetében is fennáll a fent említett fogalmi bizonytalanság. Ezt támasztja alá, hogy Erdei Árpád „*Tény és jog a szakvéleményben*” című művében már 1987-ben megállapította, hogy a hazai szakirodalomban a szakvélemény hiteltérdemlőségére vonatkozóan nincs egységesen elfogadott fogalom.² Sőt, 31 évvel később (2018) Kármán Gabriella „*A kriminalisztikai szakértői bizonyítás*” c. doktori disszertációjának téziseiben a szakértői vélemények hiteltérdemlőségére vonatkozó általános szempontrendszer kidolgozását még mindig megvalósítandó feladatnak nevezi.³

A hiteltérdemlőség fogalmának meghatározása nem egyszerű definíció-alkotás, hanem szükségszerűen a hiteltérdemlő szakvélemény feltételrendszerének összefoglalása is.

A szakvélemények értékmérőiként alkalmazott fogalmak tisztázatlanságából egyenesen következik az is, hogy jelenleg a szakvéleményekkel szemben támasztott jogi-, és szakmai követelmények nem határozhatók meg teljes pontossággal, ill. nem rendszerezhetők. Így viszont a büntetőeljárás alanyai nincsenek abban a helyzetben, hogy a szakértői vélemény megfelelőségét egységes kritériumok alapján ítélik meg.

A kutatásomat motiváló tényezők között az is szerepelt, hogy egyértelművé vált számomra, hogy a büntetőeljárásban sok esetben olyan szakvéleményeket használ fel a jogalkalmazó, amelyek esetében az alkalmazott szakértői módszer tudományos-, illetve szakmai helytállósága vitatható. A társadalom fejlődése azonban már régóta olyan szintet ért el, amelyben csak a tudományosan megalapozott jogi normákkal szabályozott bűnüldözési rendszer bizonyulhat hosszú távon is eredményesnek.⁴ Ezért, a szakértői módszereknél a tudományos elvekhez való ragaszkodást általános követelményként kell rögzíteni.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az olyan szakértői diszciplínák esetében, ahol a szakértői vizsgálat lépései nem objektivizálhatók, és a szakértő szubjektuma, tapasztalata kerül előtérbe a szakértői vizsgálat során (pl. becslés, kézírásvizsgálat, stb.) ott – a szakterület sajátosságai okán – a „tudományosság” kritériumrendszerének

---

² ERDEI, i.m. 103. o.

³ KÁRMÁN, G.: A kriminalisztikai szakértői bizonyítás. Doktori Értekezés. Budapest, 2018. 20. o.

⁴ KATONA, G.: A kriminalisztika és a büntügyi tudományok. Gondolatok a 21. század kriminalisztikájáról. BM Kiadó, 2002. 29. o.

való megfelelés nehezen kérhető számon. Ennek ellenére, sőt tán éppen emiatt szükségesnek mutatkozik egy olyan egységes feltételrendszer kialakítása, amely szakterületektől függetlenül támpontul szolgálhat a jogalkalmazó számára annak megítéléséhez, hogy a szakértő által alkalmazott módszer tudományos - vagy ha ez a szempont nem alkalmazható -, szakmai szempontból kifogásolható-e, azaz végső soron segíti annak eldöntését, hogy a szakértő következtetésében bízhat vagy sem.

Az egyes szakértői diszciplínák konkrét módszereit természetesen kizárólag az adott tudományterület és szakterület validálhatja, a jogalkalmazónak azonban képesnek kell lennie arra, hogy a módszer bizonytalanságát – az arra utaló jelekből – felismerje. Azaz, - bár a szakvélemény szakmai tartalmát a jogalkalmazó különleges szakértelem hiányában nem képes maradéktalanul megítélni - vannak olyan szempontok, amelyek vizsgálatával a szakértői módszer iránti bizalom vagy éppen a kételkedés a jogalkalmazóban kialakulhat. A módszer vizsgálatára kialakított egységes szempontrendszer egyfajta „cheklistként” segítheti a büntetőeljárás alanyait – legfőképp a bírót – a szakvélemény megbízhatóságának vizsgálata során.

Egy ilyen kritériumrendszer arra ösztönözheti az egyes szakterületek képviselőit, hogy módszereik helyességét, pontosságát, korlátait és lehetőségeit teszteljék, eredményeiket közzétegyék, a jogalkalmazással megismertessék. Ez bizonyosan hozzájárul a szakértői vélemények minőségének javulásához és ahhoz, hogy az ennek hiányában bizonytalanul megítélhető szakvélemények iránti bizalom növekedjen.

Fentiekre tekintettel a kutatásomat kiterjesztettem az alábbi, megválaszolendő kérdésekre is:

- *Mit takar a hiteltérdemlő, megalapozott, aggálytalan, valid, megbízható (negatív megközelítésben: nem hiteltérdemlő, megalapozatlan, aggályos, invalid, nem megbízható) szakértői vélemény fogalma?*
- *Mik ezeknek a tulajdonságoknak a jellemzői, feltételei?*
- *Milyen követelményeknek kell megfelelnie a szakértői vélemény módszerének?*
- *Milyen szempontok alapján lehetséges a szakértői módszer laikus (nem szakértő) általi vizsgálata?*

Értekezésem elkészítésekor igyekeztem a témakör vizsgálatának klasszikus megközelítésén túl további szempontokra is figyelemmel lenni.

Az utóbbi évtizedekben általánossá vált, hogy minden termék és szolgáltatás esetében az elérhető legmagasabb minőség az elvárás. A „minőség“, mint koncepció a szakértői bizonyítással összefüggésben is megjelent – külföldön és itthon egyaránt. A minőségre való törekvés, illetve a szakértői vélemények bizonyítási rendszerben elfoglalt speciális szerepe, továbbá a szakértői tevékenységre vonatkozó kritikus hangok felerősödése egyaránt a szakértői tevékenység és a szakértői bizonyítás minőségügyi szempontú megközelítésének igényét támasztják alá.

Az új szakértői törvény⁵ (a továbbiakban: Iszktv.) megalkotásával a jogalkotó kimondottan a szakértői munka minőségét kívánta előremozdítani, ugyanakkor - bár a jogszabály számos minőségügyi szempontból jelentős változtatást vezetett be – számos kérdőjel is maradt. A minőségügyi szempontú garanciális elemek egy része

---

⁵ 2016. évi törvény az igazságügyi szakértőkről

továbbra sem épült be a rendszerbe. Ekként a célként megfogalmazott szakértői minőségbiztosítás - mint a szakértői tevékenység és a szakvélemény magas színvonalát biztosító rendszer - egyelőre nem valósult meg.

E körben fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy az EU a tagországok számára követelményként előírt, büntető igazságszolgáltatásuk iránti kölcsönös bizalom növelését abban látja, hogy az együttműködésben résztvevő államok mindent megtegyenek annak érdekében, hogy a bizonyítási eszközök a lehető legmagasabb szintű minőséget képviseljék.⁶ A „legmagasabb minőség” követelménye témámra vetítve azt jelenti, hogy a szakvélemények megbízhatósága, hitelessége megkérdőjelezhetetlen legyen.

Meggyőződésem szerint a szakértői vélemény hiteltérdemlősége, a hiteltérdemlőség egyes feltételei és a szakértői minőségügy/minőségbiztosítás szoros összefüggésben vannak egymással. Továbbmenve, meglátásom szerint ***a szakértői vélemény bizonyítási eszközkénti felhasználásához szükséges kritériumrendszer képezi a szakértőkre vonatkozó minőségügyi („minőségbiztosítási”) rendszer alapját.*** Voltaképpen ez jelöli ki a minőségügyi megközelítés alkalmazásának indokát egy jogtudományi doktori értekezésben.

Általánosságban elmondható, hogy valamennyi minőségügyi („minőségbiztosítási”) rendszernek az az alapkérdése, hogy mit értünk azon a „minőségen” vagy „minőségi szinten”, amit a rendszer elvár az adott szolgáltatástól vagy terméktől. A szakértői tevékenységre vetítve a szakértői minőségügy („szakértői minőségbiztosítás”) alapfeladata meghatározni, milyen követelményeknek kell megfelelnie a szakértői működésnek és annak végtermékének: a szakvéleménynek. Meglátásom szerint ***a minőségügyi rendszer elvárhatósági alapja a szakvélemény hiteltérdemlősége (validitása, aggálytalansága), a minőségbiztosítás lépései pedig a hiteltérdemlőség biztosítékai.***

Figyelembe kell venni, hogy a szakértői minőségbiztosításnak csak a keretei adhatók meg általánosságban, hiszen a konkrét szakterületek minőségirányítását és minőségbiztosítását csak az adott szakterület teremtheti meg. Tehát ***nem létezik általános szakértői minőségügy/minőségbiztosítás, de a szakértői minőségügyi rendszernek van szakterületektől független, általános része.*** Ez az egyedi, szakterületek és módszerek szintjére lebontott minőségügyi rendszerrel karöltve tudja kielégíteni a komplex minőségügyi elvárásokat. A két szintet nevezhetjük a szakértői minőségbiztosítás általános és speciális szintjének vagy általános és különös részének. A dolgozat kizárólag az általános szintre fókuszál.

Kiemelem, hogy a dolgozat kizárólag a büntetőeljárás igényei szempontjából vizsgálja a szakértői minőségügyi rendszert. Nem lehet egy alapvetően büntetőeljárásjogi dolgozatnak az a célja, hogy megalkossa a szakértői minőségügy általános részét. Nem vitatom, hogy az egyes szakterületek és más jogágak esetlegesen többletkövetelményeket is megfogalmazhatnak az értékelésben felvázolt kritériumokhoz képest. Fenntartom ugyanakkor, hogy az értekezésben részletezett egyes kívánalmakat a jövőben kiépítendő „szakértői minőségbiztosításnak” ki kell elégítenie.

---

⁶lásd bővebben: TÖRŐ, A.: Bizonyíték-transzfer az európai bűnügyi együttműködésben - különös tekintettel az európai nyomozási határozatra. Phd Értekezés 2014.

Az értekezés a bűnüldöző és igazságügyi szervek bizonyítási gyakorlatát is támogatni kívánja, különösképp azért, hogy megkísérlem rendszerezni a szakértői vélemények elvárt minőségének kritériumait. A dolgozat hozzá kíván járulni a szakértői tevékenységgel összefüggő elméleti, gyakorlati, tudományos, eljárásjogi problémák megoldásához, a bizonyítási nehézségek okainak feltárásához, az aggályok kiküszöböléséhez, a jogszabályi környezet, valamint a szakértői rendszer struktúrájának szükség szerinti korrekciójához, illetve fejlesztéséhez.

Töreksem olyan javaslatok megfogalmazására, amelyek a szakértői munka objektív minőségi javulását eredményezhetik, illetve erősíthetik a szakértői tevékenység iránti társadalmi bizalmat.

A dolgozat egyes - különösen a minőségügyi rendszer egyes elemeire vonatkozó – megállapításait a büntetőeljárás keretein kívül is alkalmazhatónak tartom, ugyanakkor előrebocsátom, hogy munkám során kizárólag a büntető igazságszolgáltatás igényeire fókuszáltam. Ennek megfelelően a minőségügyi szemléletmódot is a büntetőeljárás bizonyítás szabályai és elvárásai determinálták. A doktori értekezésben a jogi szempontú megközelítés minden esetben hangsúlyosabb, és előnyt élvez a minőségügyi szemlélethez képest, ezáltal biztosított, hogy az értekezés az interdiszciplináris jogtudományi-kriminálisztikai dolgozatok tudományterületi határait ne lépje át.

Utóbbi megállapítás indikálja azt is, hogy nem célja a dolgozatnak az egyes szakértői szakterületeken alkalmazott konkrét szakértői diszciplínák és e szakterületek módszereinek szintjén vizsgálgódnia. E feladat elvégzésére meggyőződésem szerint minden esetben az adott szakterület képviselői hivatottak, a saját tudományterületük és szakmájuk törvényszerűségeit, tudományos-, illetve szakmai lehetőségeit/korlátait figyelembe véve.

II. A KUTATÁS MÓDSZERE

Összességében a szakértői működést, a szakértői bizonyítás elméletét és gyakorlatát egy újszerűnek mondható megközelítésen alapuló, kritikai elemzésnek vetem alá. A szemlélet újszerűsége a jogi-, és minőségügyi megközelítés párhuzamos alkalmazásában rejlik.

A kriminalisztika egyfelől a megismerés általában alkalmazható módszerei, másfelől a hitelesség követelménye, a büntetőeljárásjogi előírások által felállított korlátok között igyekszik az összhangot megteremteni. Ez az alapja annak a felfogásnak, amely szerint a kriminalisztika voltaképpen a büntető eljárásjog módszertana.⁷ Magam részéről e módszertani alapelvet elfogadva tudományterületi besorolás szempontjából kifejezetten a büntetőeljárás jog és kriminalisztika metszéspontjába helyezem a disszertációt azzal, hogy bár a dolgozat a minőségügyi területet érintő rész kérdésekben a műszaki-, igazgatás-, menedzsment- és a természettudományok eredményeit is adaptálja, nem lép ki a jogtudomány területéről.

---

⁷ BÓCZ, E.: Kriminalisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest. 2008. 19. o.

A kutatás módszere igazodott a feldolgozott téma interdiszciplináris természetéhez. A kutatásban történeti, elméleti és empirikus elemzéssel biztosítható a téma teljességre törekvő kifejtése.

A büntetőeljárásjogi, kriminalisztikai és minőségügygel foglalkozó szakirodalom elemzése, a feldolgozása, a szakértői bizonyítással kapcsolatos modernkori kihívások, megnövekedett elvárások áttekintése és elemzése nem korlátozódott a hazai szakirodalomra. Az értekezés jelentős része idegennyelvű szakirodalom feldolgozásán alapul.

Kutatásom a tudománytörténeti előzmények feldolgozása mellett a hatályos joganyag kritikai elemzését is feladatának tekintette. A disszertáció elkészítése során így a külföldi és hazai jogtörténeti, jogszabályi anyag feldolgozása, a szakértői vizsgálatokra vonatkozó jogi-szakmai szabályok megismerése, azok nemzetközi összehasonlító elemzése is alkalmazott módszer volt.

A magyar jogi környezetet egyrészt a Visegrádi Négyek államainak szabályozásával vettem össze. Ez a földrajzi közelségből, a hasonló jogi gyökerekből adódik. A dolgozat elkészítése során támaszkodtam az amerikai-angol jogterület stratégiai fontosságú elemző tanulmányainak kutatási eredményeire, szakirodalmára. A szakértőkre, szakértői véleményekre vonatkozó normák mélyreható elemzése során különös figyelmet fordítottam a bűnügyi együttműködés kiemelkedő jelentőségű joganyagára, az „Európai Forenzikus Tudomány 2020” koncepcióban megfogalmazott célokra és elvárásokra, továbbá a szakértői tevékenység irányait befolyásoló hazai, nemzetközi és európai szervezetek tevékenységére.

A disszertáció külföldi és hazai jogeseteket is feldolgoz.

Az értekezésben empirikus módszereket is alkalmaztam. Ennek keretében különböző szakterületeken elkészített szakértői véleményeket tanulmányoztam át, konkrét büntetőügyek aktáit elemeztem. A gyakorlati problémák feltérképezésében segítségemre voltak a bűnügyi tudományok területén tapasztalattal rendelkező bírakkal, ügyészekkel, ügyvédekkel, nyomozókkal, a gyakorlati tapasztalattal rendelkező felsőoktatási oktatókkal, valamint a szakértőkkel folytatott konzultációk. A dolgozat elkészítése során sokat merítettem a saját ügyvédi tevékenységem során tapasztaltakból. A szlovák és cseh szakértői rendszer mélyebb megismerése érdekében 2017 szeptember – 2018 február között rendszeresen részt vettem a Masaryk Egyetem által szervezett, kifejezetten a Szlovákiában és Csehországban praktizáló igazságügyi szakértőknek szóló többnapos, kreditpontos képzéseken Prágában és Brűnnben, illetve 2018 szeptemberében Telčben. A kurzus során a szlovák és cseh szakértőkkel, egyetemi oktatókkal folytatott konzultáció szintén formálta az értekezés tartalmát. A dolgozatban felhasználtam a Széchenyi István Egyetem kezelésében lévő GINOP-2.3.4- 15-2016- 00003 azonosító számú projekt Kriminalisztika részprojektje keretében végzett kutatási eredményeimet is.

A disszertáció kizárólag az igazságügyi szakértői működéssel, az igazságügyi szakértői véleménnyel foglalkozik, az eseti szakértői véleményekre nem tér ki.

III. A KUTATÁS LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI

III.1. A szakértői véleményekkel szembeni elvárások szigorodása

A szakértő megismerési tevékenységének kereteit a különleges szakértelme adja meg. A szakértő saját tudományos területére vonatkozó ismeretei segítségével valamely egyedi jelenség igazságszolgáltatási szempontból lényeges összefüggéseit tárja fel, amelynek során alkalmazza a tudomány által helyesnek ítélt módszereket.”⁸

Az igazságszolgáltatás tévedései, vitatott bírósági döntések először az angolszász területeken keltették fel a büntetőeljárásokban folytatott szakértői bizonyítás felülvizsgálatának igényét.

Amerikában a szakértői bizonyítékok és szakértői bizonyítás helyzetében az 1990-es évektől gyökeres változások történtek. A tudomány és technika rohamos fejlődésen ment át, és a korábban bizonyítékként automatikusan elfogadott szakvélemények megkérdőjelezése általánossá vált. A büntetőügyekben hozott téves ítéletek okai között a szakemberek egyre gyakrabban hivatkoztak arra, hogy a szakértők nem valódi tudományos módszereket alkalmaznak, ehelyett elterjedt az ún. „junk science”.⁹ Peter Huber így fogalmaz: a junk science, a „bóvli” tudomány a valódi tudomány tükörképe, sok a közös bennük, de alapvetően mégis eltérőek.¹⁰ A „tudománytalan tudomány” fogalmát így összegezzük: szokatlan, invalid, megbízhatatlan, a tudomány álcája mögé bújó diszciplína, amelynek módszerei a releváns tudományos közösségen belül nem elfogadottak.¹¹

Az amerikai igazságszolgáltatási rendszerben a 20. század első felében a szakértői vélemények elfogadhatóságának elmélete a 1923-as Frye v. United States ügyből indult ki. A Frye-tesztet az új tudományos elméletek és módszerek alkalmazásának eseteire hozták létre. A szakvéleményekkel szemben elvárás lett, hogy az alapul fekvő tudományos elmélet „általános elfogadottsággal” bírjon a szakmán belül. 1993-ban az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága fontos határkövet rakott le, amikor a Daubert v. Dow Pharmaceuticals ügyben kimondta, hogy az „általános elfogadottság” nem elegendő a szakvélemények elfogadhatóságához. A döntés szerint a bírónak inkább arról kell meggyőződnie, hogy a szakvélemény megbízható alapokon nyugszik-e és releváns információt szolgáltat-e.¹²

A Daubert-kritériumok szerint a szakértői vélemény megbízhatóságáról való döntés során a kapuőr funkciót betöltő bírónak vizsgálnia kell, hogy

- (1) a szakértői technikát, illetve az annak alapjául szolgáló elméletet tesztelték-e, illetve
- (2) az tesztelhető-e;

---

⁸ ERDEI, i.m. 112. o.

⁹ PRICE, M. J. – KELLY, G. G.: Stanford Technology Law Review 32. 2017.

¹⁰ HUBER, . W.: Galileo's Revenge: Junk Science in the Courtroom. New York: Basis books.1991. 3.

¹¹ UO.

¹² Daubert v. Merrel Dow Pharmaceuticals, 509. U.S. 579,585 (1993)

- (3) a módszert vagy az alapjául szolgáló elméletet publikálták-e lektorált szaklapban;
- (4) meghatározták-e a technika vagy a módszer hibaarányát az alkalmazás során és vannak-e a technikai folyamat ellenőrzésének standardjai;
- (5) milyen a szakterület elfogadottsága a tudomány képviselői részéről.

A Daubert-ügyben hozott ítélet folytán a Federal Rules of Evidence (Szövetségi Bizonyítási Szabályok, a továbbiakban: FRE) 702. szakasza végül módosult akként, hogy előírta: „[...] a tudományos, technikai vagy más speciális szaktudás birtokában lévő tanú akkor minősül szakértőnek és akkor adhat szakvéleményt vagy tehet vallomást ilyen minőségében, ha

- (1) a szakvélemény elegendő tényen vagy adaton nyugszik,
- (2) a szakvélemény megbízható elveken és módszereken alapul,
- (3) a tanú (szakértő) az elveket és módszereket az ügy tényeiből kiindulva, hiteltérdemlően alkalmazta.”

Az amerikai bizonyítási jogban kiemelt szerepet tulajdonítanak a General Electric Co. v. Joiner ügyben született ítéletnek is.¹³ Ebben a döntésében a bíróság világosan kimondta, hogy a bíró „kapuőr” funkciójára figyelemmel fel van rá hatalmazva, hogy teljes egészében kizárja a bizonyítékok közül azt, amelyről kiderül, hogy nem megbízható módszertanon alapszik.

A következő fontos Legfelsőbb Bírósági döntés a Kumho Tire v. Carmichael ügy volt.¹⁴ Ebben az ítéletben a bíróság kimondta, hogy a Daubert elveket nem csak a tudományos alapon nyugvó szakvéleményekre kell alkalmazni, hanem valamennyi szakvéleményre (különleges műszaki-, technikai tudáson és tapasztalaton alapuló szakvélemények). Természetesen, a nagyobb részt szakmai tapasztalaton nyugvó módszerek esetében a Daubert-tesztnek rugalmasabbnak kell lennie. A Kumho-ügy felhívta a szakértők figyelmét, hogy egyes szakterületeken az alkalmazott módszer nem kellően alapos kutatásokon és nem megalapozott elveken alapul.

A Daubert-triász fent hivatkozott ítéletei tehát kísérletet tettek a szakértői vélemények színvonalának növelésére, és megkísérelték a „junk science” száműzését a szakértői vélemények köréből. A Daubert-kritériumok iránti lelkesedés akkor csillapodott le, amikor kiderült, hogy míg a bíróságok a polgári perekben következetesen alkalmazzák a tesztet, a büntetőügyekben csak kivételesen fordul elő, hogy ezek alapján a vád szakértője által készített szakvéleményt kizárják a bizonyítékok közül.¹⁵ A büntetőügyekben általános volt, hogy ha a védelem a Daubert kritériumokra hivatkozott, a bíró a vádhatóság által igénybe vett szakértő javára döntött e kérdésben.¹⁶ Egy tanulmány egyenesen aggasztónak minősítette a helyzetet, megállapítva, hogy kétséges, hogy a Daubert-standardot és FRE 702. szakaszát helyesen alkalmazzák a büntetőperekben, mivel a polgári perekben sokkal gyakrabban zárja ki a bíróság a bizonyítékok közül a szakértői véleményeket ezen elvek alapján,

---

¹³General Electric Co. v. Joiner, 522 U.S. 136 (1997).

¹⁴ Kumho Tire Co Ltd. v Carmichael 526 U.S. 139 (1999)

¹⁵ RISINGER, D.: Navigating Expert Reliability: Are Criminal Standards of Certainty Being Left on the Dock? 64 Albany Law Review 2000.112

¹⁶ Például: State v. Peters, 192 Wis. 2d 674, 534 N.W.2d 867 (Ct. App. 1995), Spencer v. Com., 240 Va. 78, 393 S.E.2d 609 (1990). Phillips By and Through Utah State Dept. of Social Services v. Jackson, 615 P.2d 1228 (Utah 1980)

de meglepő módon büntetőügyekben alig következett be változás a korábbi gyakorlathoz képest.¹⁷

A Daubert-teszt alkalmazásának eredményeit és a szakértői módszerek megbízhatóságát több kutatási jelentés is vizsgálta.

A The Justice Project¹⁸ 2008-ban publikálta „*Improving the Practice and Use of Forensic Science*” avagy „*A kriminalisztika gyakorlatának fejlesztése*” című dokumentumát. A dokumentum alapvetően a forenzikus laboratóriumok működésével foglalkozik. A jelentés a szakértői vizsgálatok megbízhatóságának, tárgyilagosságának és a függetlenségének előmozdítását hangsúlyozza, melynek kulcsát abban látja, hogy az államoknak minőségbiztosítási szándékokat kell bevezetniük a kriminalisztikai laboratóriumokban, ezek végrehajtását ellenőrizni kell.

A National Research Council of the National Academies (Nemzeti Akadémiák Tudományos Kutatótanácsa) 2009-ben tette közzé a jelentését „*Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward*” azaz „*A forenzikus tudományok megszilárdítása az Egyesült Államokban: Az előttünk álló út*” címmel (a továbbiakban NRC-jelentés). Az NRC-jelentés a forenzikus tudományok gyenge pontjaira világított rá az Egyesült Államokban, ám megállapításai az egész világon hatással voltak a kriminalisztika fejlődésére. A NAS Bizottság a tevékenysége során számos, a szakértői tevékenységre vonatkozó hiányosságot tárt fel.¹⁹ Az NRC jelentés összefoglalója szerint a szakértők számos szakterületen nem jutottak még el saját tevékenységük validálására, vizsgálataik és megállapításainak megalapozottságát nem tudják tudományosan alátámasztani, és a bíróság tehetetlen a jelenséggel szemben. A bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a DNS vizsgálatok kivételével a többi diszciplína nem felel meg a Daubert-kritériumoknak.

Az Elnök Tudományos és Technikai Tanácsadójának Tanácsa - President's Council of Advisors on Science and Technology (a továbbiakban: PCAST) 2016-ban adta ki a forenzikus tudományokról szóló jelentését „*Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature-Comparison Methods*” azaz „*A kriminalisztikai tudományok a büntetőbíróságokon: A funkció-összehasonlító módszerek tudományos validitásának biztosítása*” címmel.²⁰ A jelentés arra az álláspontra helyezkedik, hogy amíg egy diszciplína nincs tudományosan validálva, addig a bíróság nem fogadhatja be az adott szakterület szakvéleményét. A jelentés több szakterületet is megvizsgált és sok esetben úgy ítélte meg, hogy nem használhatók fel a bíróságon e diszciplínák szakvéleményei (pl. harapás-nyom vizsgálat, lőfegyver-vizsgálat, cipőnyom-vizsgálat).²¹

---

¹⁷ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review 9 [2017.12.28.]

¹⁸ A The Justice Project Inc. és a The Justice Project Education Fund közreműködésével készült projekt, amely az igazságszolgáltatás minőségének javítását tűzte ki célul

¹⁹ Committee on Identifying the Needs of the Forensic Sciences Community, National Research Council, Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward, National Academies Press, Washington DC, 2009. p. 3

²⁰ <https://www.broadinstitute.org/files/sections/about/PCAST/2016%20pcast-forensic-science.pdf> [2017.12.20.]

²¹ WEEDN, V.: Recent Developments in Forensic Sciences. In: Forensic Science and Evidence, Vol. 65 2017/1. 8.

2011-ben Angliában és Walesben is lezajlott a szakértői vélemények megbízhatóságának, alkalmazhatóságának felülvizsgálata. A vizsgálatot a Law Commission England and Wales elnevezésű független testület (a továbbiakban Bizottság) folytatta le. A Bizottság megállapította, hogy a szakvélemények kritika nélküli elfogadása („laissez-faire attitűd”), illetve a jelenlegi keresztkérdezési rendszer önmagában nem nyújt kellő védelmet a megbízhatatlan szakvéleményekkel szemben.²² A Bizottság reformjavaslatának kiindulópontja az volt, hogy a szakértői vélemény csak akkor használható fel a büntetőeljárásban bizonyítékként, ha rendelkezik a bizonyító erő egy minimális szintjével, amit a megbízhatóság jelent. Ennek megállapítására a Bizottság egy Daubert-típusú megbízhatósági tesztet tartott a legalkalmasabbnak.²³ Az Egyesült Királyság Igazságügyminisztériuma 2013-ban tette közzé „*Report on the implementation of Law Commission proposals*” című dokumentumát, amely kihangsúlyozza, hogy indokolt lenne büntetőügyekben a szakértői vélemények megbízhatóságának vizsgálatára vonatkozó szabályok megalkotása,²⁴ ugyanakkor a Bizottság javaslatait szinte teljes egészében elvetette, a megbízhatósági teszt kidolgozásával sem értett egyet. Ezzel a kormányzat a reformoktól elzárkózott. A szakemberek egyetértenek abban, hogy a jelenlegi angol rendszer megújításra szorul, egyértelműen kijelentik, hogy a forenzikus tudományok krízisben vannak, és a kiutat a tudományos és jogi közösség összefogásában látják.²⁵

Az államok közötti akadálytalan információcsere, a bizonyítékok kölcsönös elismerése és a másik tagállam által lebonyolított szakértői vizsgálatok, bizonyítási eljárások iránti kölcsönös bizalom erősítése kiemelt érdek, amelynek megvalósításáért az Európai Unió is számtalan lépést tett. Az elmúlt években a szakértői vélemények megfelelősége és megbízhatóságának biztosítása kiemelt szerepet kapott a jogalkotásban és a szakmai szervezetek tevékenységében is.

A DNS-profiloknak, az ujjnyomat-adatoknak és a gépjármű-nyilvántartási adatok cseréje a különösen a terrorizmus és a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemre irányuló, határokon átnyúló együttműködés megerősítéséről szóló, 2008. június 23-i 2008/615/IB, illetve 2008/616/IB prümi határozatok keretében született meg.²⁶ A 2008/616/IB tanácsi határozat értelmében a tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket a többi tagállam számára hozzáférhetővé tett vagy összehasonlítás céljából átadott DNS-profilok sértetlenségének szavatolása érdekében, valamint annak biztosítására, hogy ezen intézkedések megfeleljenek olyan nemzetközi szabványoknak, mint az EN ISO/IEC 17025 szabvány.

---

²² EDMOND, G. Is Reliability Sufficient? The Law Commission and Expert Evidence in International and Interdisciplinary Perspective. The International Journal of Evidence & Proof. Vol. 16. Issue 1. 2012. 26.

²³ The Law Commission, The Admissibility of Expert Evidence in Criminal Proceedings in England and Wales - A New Approach to the Determination of Evidentiary Reliability - A Consultation Paper, London, 2009. p. 47

(a továbbiakban: The Law Commission Consultation Paper 2009)

²⁴ www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/162168/law-commission-proposals-report.pdf [2017.12.05]

²⁵ O'BRIEN, E. – Daeid, N. N. – Black, S.: Science in the Court: pitfalls, challenges and solutions. Philosophical Transactions B., 2015. 1-7.

²⁶ KOVÁCS, G. - NAGY, K.: The Treaty of Prüm in the past and in the present. The regulation of biometric data exchanges in the EU, In: Keller Éva (szerk.) AAP 2015 Programme and Abstract Book: 24th International Meeting on Forensic Medicine Alpe-Adria-Pannonia. 2015. 56. o.

Az EU Tanácsa a laboratóriumi tevékenységet végző igazságügyi szakértők akkreditálásáról szóló 2009/905/IB tanácsi kerethatározatával²⁷ biztosítani kívánta, hogy a valamely tagállam akkreditált igazságügyi szakértői által végzett genetikai és daktiloszkópiái területen végzett laboratóriumi tevékenységet egyenértékűnek ismerjék el a bármely más tagállamban akkreditált igazságügyi szakértők által végzett laboratóriumi tevékenységek eredményével. A Kerethatározat ezért előírja, hogy egy nemzeti akkreditáló testület akkreditálja a laboratóriumi tevékenységet végző igazságügyi szakértőket, amennyiben azok megfelelnek az EN ISO/IEC 17025 szabványnak. A Kerethatározat a tagállamok számára a DNS-profilok tekintetében 2013. november 30-t, a daktiloszkópiái adatok tekintetében 2015. november 30-t határozta meg végső határidőként.

Az EU intézményein kívüli szereplők is közreműködnek a szakértői vélemények iránti kölcsönös bizalom kiépítésében. A tagállamok közötti, a forenzikus adatok gyűjtésére, feldolgozására, felhasználására és átadására vonatkozó előírások egyenértékűségének folyamatában kiemelkedő szerep jutott az Európai Szabványügyi Bizottságnak (CEN). A CEN/TC 419 Projekt Értekezlet célja a forenzikus eljárások egységesítése, azaz egységes szabályok kidolgozása a bűncselekmény helyszínén folytatott tevékenységtől a bűnjelkezelés, dokumentáció és vizsgálat szabályain át egészen az eredmények közzétételéig, illetve az adatcseréig.

A European Network of Forensic Science Institutes azaz Igazságügyi Szakértői Intézetek Európai Hálózata – (a továbbiakban: ENFSI) szintén fontos műhelyként szolgál az ismeretek hatékony cseréjéhez. Tevékenységével a minőségi minimumkövetelmények kidolgozását, a nemzetközi együttműködés elősegítését és a forenzikus közösség jelentős rendszerszintű igényeinek azonosítását célozza.

2011-ben az EU Tanácsa megszavazta a az „Európai Forenzikus Tudomány 2020” elképzelésről, és azon belül egy európai forenzikus tudományos térség létrehozásáról és a forenzikus tudomány európai infrastruktúrájának fejlesztéséről szóló következtetéseit (a továbbiakban: EFSA2020).²⁸ A Tanács ezzel kifejezte ambícióját, hogy 2020-ig egy európai igazságügyi szakértői együttműködésen alapuló tudományos térséget hozzon létre, amelyben a büntetőeljárás adatok gyűjtésével, feldolgozásával, felhasználásával és nyújtásával kapcsolatos szakértői módszerek egyenértékű minimumszabványok alapján zajlanak majd, elősegítve a köztük és a büntető igazságszolgáltatási rendszer közötti szorosabb együttműködést.²⁹ A dokumentum legfontosabb célkitűzése, hogy a büntetőeljárás szempontjából releváns adatok gyűjtésére, feldolgozására, felhasználására és átadására vonatkozó tagállami előírások egyenértékűségének a tagállamok közötti elismerése terén erősítse a bizalmat. Ennek az a feltétele, hogy a szakértői tevékenység valamennyi mozzanatát átláthatóvá kell tenni. Közös minőségügyi előírásokat kell alkalmazni, amelyek biztosítják a jogalkalmazó számára, hogy az általuk használt adatok származási helyüktől függetlenül megfelelnek azoknak az előírásoknak, amelyeket saját joguk e

---

²⁷ HL L 322., 2009.12.9., 14. o.

²⁸ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf

²⁹ KOVÁCS, G.: Gondolatok az Európai Forenzikus Tudomány 2020 elképzelésről In: Patyi, A. – Lapsánszky, A. (szerk.) Rendszerváltás, demokrácia és államreform az elmúlt 25 évben: Ünnepi kötet Verebélyi Imre 70. születésnapja tiszteletére. 627 p. Budapest: Wolters Kluwer, 2014. 335-345. o.

tekintetben előír a szakértők számára.³⁰ A közös standardok alapkoncepciója, hogy a szakértő tevékenysége meghatározott minőségi kritériumoknak van alárendelve, melyek kizárják, hogy a jogtalanul vagy szakmai szabályokkal ellentétes bizonyítékot vegyen figyelembe a bíróság az ítékezés során. Az európai igazságügyi szakértői rendszer fejlesztésének kulcsszavai: intézmények akkreditációja; szakértők képzése és minősítő vizsgáztatása; minőségbiztosítás és tanúsítás; szabványosított és nemzetközileg ellenőrzött eljárások kidolgozása és alkalmazása; új, megbízható és hatékony vizsgálatok bevezetése a DNS, a kábítószer-analitika, a beszédazonosítás stb. területén.³¹

Hazánkban a szakértői véleményekkel szembeni megnövekedett elvárások a 2010-es évek elejétől csúcsosodtak ki, és 2014-ben egy a médiafigyelem középpontjába került büntetőeljárás³² olyan törést okozott a szakértőkkel szembeni bizalomban, hogy elodázhatatlan volt a szakértői tevékenység átfogó felülvizsgálata és a szabályozás újragondolása.

Az alapvető jogok biztosa 2014-ben áttekintette az igazságügyi szakértői eljárásokkal kapcsolatos visszasságok – elsősorban az eljárások elhúzódásának hátterét -, és a helyzet megoldásáért az igazságügyi miniszterhez fordult. A lépés előzményét az AJB-4921/2016.³³ számú és AJB-512/2013.³⁴ számú ügyek jelentették.

A Kúria Elnöke 2014. március 14. napján meghozta a 2014.El.II.JGY.1/1-65. számú határozatát egy joggyakorlat-elemző csoport felállításáról, amelynek tevékenységi körét „A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban” tárgykörének vizsgálatában határozta meg. A dokumentum az „Összefoglaló vélemény - A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből)”³⁵ (a továbbiakban: Összefoglaló vélemény) címet kapta.

Az Összefoglaló vélemény tanulmányai számos kritikát fogalmaznak meg a szakértői működéssel, a szakvélemények minőségével kapcsolatban. A kritikák az alábbi kérdések köré csoportosíthatók:

- a szakértővé válás a megfelelő végzettséggel és szakmai gyakorlati idővel rendelkező személyek alanyi joga,
- a szaktudás minőségének igazolására szolgáló, a szaktudás tartalmi vizsgálatát is magában foglaló követelmények hiánya,
- szakértői minőségbiztosítás hiánya,

---

³⁰Európai Forenzikus Tudomány 2020” elképzelésről, és azon belül egy európai forenzikus tudományos térség létrehozásáról és a forenzikus tudomány európai infrastruktúrájának fejlesztéséről, 3.

³¹KERTÉSZ, I.: Igazságügyi szakértők az európai jogközelítés útján, Magyar Jog, 2002/1. 21. o.

³²Eva Varholíková Rezešová 2012. augusztus 21-én hajnalban az M3-as autópályán egy BMW terepjáróval nekiszáguzott egy Fiat Puntónak, amely kigyulladt, utasai bennétek. A büntetőeljárás teljes médiafigyelmet kapott, az ítéletet döntően befolyásoló igazságügyi szakértői vélemény, a szakértő alkalmazásának körülményei körül pedig olyan vita alakult ki, amely példátlanul nevezhető. Bővebben lásd: HARGITAI, L.: Médiaesemény – esettanulmányok. Wolter Kluwer Budapest, 2015. 73-145. o.

³³https://www.ajbh.hu/documents/10180/2500969/Jelent%C3%A9s+egy+pszichol%C3%B3gus+elleni+panasz%C3%B3l+4921_2016/de644d3e-a610-4cd7-a8b2-59ebb5eb1796?version=1.0 [2017.12.08.]

³⁴<https://www.ajbh.hu/documents/10180/111959/Jelent%C3%A9s+az+Igazs%C3%A1g%C3%BCgyi+Szak%C3%A9rt%C5%91i+Kamar%C3%A1kr%C3%B3l/a0d78043-3710-420f-8503-8244f0184e90?version=1.0> [2017.12.08.]

³⁵http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemen_y_2.pdf [2018.10.12.]

- módszertani levelek hiánya,
- a kirendelések aránytalansága,
- szakértők jogi ismereteinek hiánya,
- a szakterületi definíciók egyértelműségének hiánya,
- a szakértői névjegyzék kevés információt tartalmaz a szakértő tényleges kompetenciájáról,
- a szakvélemények késedelmes előterjesztése,
- a szakértői kamara nem megfelelő működése.

A szakértőkkel kapcsolatos reformok fontos mérföldköve volt a 2014. évi igazságügyi miniszteri munkaprogram, amelynek már központi eleme volt az „igazságügybe” vetett közbizalom erősítése.³⁶ Ennek eredményeként született meg az új szakértői törvény (Iszktv.). A törvény deklarált célja volt a „szakértői minőségbiztosítás” megteremtése. Meglátásom szerint az új szakértői törvény számos változást iktatott a rendszerbe. Ugyanakkor, ha a szakértői tevékenység látványos, az igazságszolgáltatás minőségét pozitív irányba befolyásoló reformját tekintjük célnak, nyilvánvalóan még csak a folyamat elején járunk.

III.2. A szakértői tevékenység elvárt szakmai színvonalának biztosítékai

A szakértői tevékenység, illetve a szakvélemények minőségének javítását az angolszász és kontinentális jogrendszerek is hasonló alapelvek mentén képzelik el, e körben támaszkodnak a minőségügy módszereire /minőségbiztosítás, minőségmenedzsment (minőségirányítás), stb./. Erre figyelemmel véleményem szerint a szakértői vélemények megbízhatóságának növelése és annak jogalkalmazói ellenőrzése vizsgálható a minőségügy-tudomány fogalmainak, szempontrendszerének segítségével.

A minőség értelmezése és a minőség biztosítása emberi mivoltunk alapvető része, így a minőség története az emberiség történetével azonos. A minőség korszerű értelmezése, a minőségügy alapjai az ipari termelés elterjedésével az 1800-as évek elején jelentek meg, és a mai minőségügy az 1900-as évek első felében alakult ki, majd a hatvanas évek táján szélesebb, mélyebb tartalommal több iparágban a termelés szerves részévé vált.³⁷ A 2000-es évek elején kezdődött meg az a napjainkat is átszövő folyamat, amely a termelés és szolgáltatás kontextusában meghonosította a minőségügyi szemléletet.

A minőségügy a modern kriminalisztikában is kiemelt jelentőséggel bír. A technológia fejlődése, a műszerek pontossága, az új tudományos ismeretek lehetőséget biztosítanak a szakértői munka magas színvonalú művelésére.

Az Egyesült Királyságban a Forensic Science Service által 1979-ben kiadott „*A Guide to Quality Assurance in Forensic Science*” azaz „*A kriminalisztika*”

³⁶ NÉMETH, G.: Az igazságügyi szakértők és a bírósági végrehajtók. http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/23_Nemeth_Gabriella.pdf 2014. 640.o. [megtekintve:2017.12.12.]

³⁷ VERESS, G.: Az értékteremtő minőségügy – a minőségstudomány alapjai. In: VERESS, G.– BIRHER, N. – NYILAS, M.: A minőségügy filozófiája. Jel Könyvkiadó. 2005. 11. o.

minőségbiztosításának útmutatója” az alábbiak szerint összegzi a szakértői tevékenység minőségbiztosítására vonatkozó alapcélokat:³⁸

1. Az általános magas színvonalú munkavégzés előmozdítása a bűncselekmény helyszínén végzett tevékenység kezdetétől a bizonyíték bíróság előtti bemutatásáig.
2. A felmerülő hibák és aggályok azonosítása és kijavítása.
3. Az analitikai módszerek, eljárások, eszközök és adatok folyamatos felülvizsgálata a lehető legmegfelelőbb módszer, eljárás, eszköz, adat felhasználása érdekében.
4. A szakértői terület teljes személyi állományának oktatása, támogatása, ezáltal elősegítve a hatékony és effektív működést.

Magára a „minőségre”, mint követelményre nincs egységes definíció. Az ismert meghatározások összegzése alapján a minőség egyenlő azzal, hogy a termék vagy szolgáltatás megfelel a követelményeknek, rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyek a rendeltetésre alkalmassá teszik.

A hazai jogban a szakértői rendszer minőségügyi rendszerére vonatkozóan egységes szakirodalmat nem találunk. A kérdéskörrel foglalkozó tanulmányokat és a minőségügy-tudomány általános fogalomrendszerét tekintetbe véve a szakértői tevékenység minőségügyi rendszerének alapfogalmai az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- *a szakértői tevékenység minőségmenedzsmentje (minőségirányítása)*: minden olyan tevékenység, amely meghatározza a szakértői tevékenység minőségpolitikáját, a minőségre vonatkozó célkitűzéseket, valamint megvalósítja azokat olyan eszközökkel, mint a minőségtervezés, minőség szabályozás, minőségbiztosítás és minőségfejlesztés, a minőségügyi rendszeren belül.

- *a szakértői tevékenység és a szakvélemény minősége*: a minőségileg megfelelő szakértői tevékenység és szakvélemény alkalmas arra, hogy a kirendelő különleges szakértelmét pótolja és a szakkérdést megválaszolja. A szakértői vélemény akkor tekinthető „minőséginek”, ha teljesülnek a szakvélemény hitelt érdemlőségének feltételei.

- *a szakértői tevékenység minőségbiztosítása*: olyan egységes feltételek, folyamatok, módszerek, standardok és garanciák komplex rendszere, amely biztosítja, hogy a szakértői tevékenységgel és a szakvéleménnyel szemben támasztott minőségi (jogi és szakmai) követelmények teljesülni fognak.

- *a szakértői tevékenység/szakvélemény minőségellenőrzése*: annak vizsgálata, hogy a tevékenységgel/szakvéleménnyel szemben támasztott elvárások teljesülnek-e.

Megállapítható, hogy a szakértői minőségügyi rendszer egy komplex rendszer, egyes összetevőinek általánosságban kell vonatkozniuk a szakértői tevékenységre, míg mások szakterület-specifikusak.

Azokat az egységes és általános követelményeket, amelyek a szakértői tevékenység megfelelő minőségű művelését garantálják, illetve a bizonyítási eszközként aggálytalanul felhasználható szakvélemény kritériumait a jogalkotónak kell meghatároznia.

---

³⁸ PEREIRA, M.: Quality Assurance in Forensic Science, Forensic Science International 28.1985. 4.

Meggyőződésem szerint a szakértői minőségügyi rendszer, illetve a szakvélemény minősége szoros kapcsolatban áll a szakvélemény hiteltérdemlőségével, a szakértői vélemény, mint a szakértői tevékenység végtermékének kontrollja pedig a szakértői vélemény (jogalkalmazó által végzett) értékelésében csúcsosodik ki.

A szakértői tevékenység és a szakvélemény, mint a szakértői tevékenység „végterméke” minőségügyi rendszerének három fő területét különítem el:

- a) szakértő személyére vonatkozó minőségügyi előírások
- b) szakértői tevékenység végzésére, a szakvélemény elkészítésére és a szakvéleményre vonatkozó minőségügyi követelmények
- c) a szakértői tevékenység és szakvélemény kontrollja.

III.2.1. A szakértő személye

A minőség legfőbb garanciáját maga a szakértő személye, a szakértő kompetenciája jelenti. Éppen ezért a szakértővé válás folyamatának, a szakértői kinevezés feltételeinek és a szakértő szakmai továbbképzésének e körben döntő jelentősége van.

Kutatásom alapján igazoltnak látom azt a feltevést, hogy a jelenlegi szakértői kinevezési rendszer nem biztosítja, hogy csak olyan személyek válhassanak szakértővé, akik képesek a tevékenység magas színvonalú művelésére.

A változás kulcsponja egyrészt a szakértőjelölti-rendszer átalakítása. A szakértőjelöltek folyamatos elméleti- és gyakorlati képzése, a mentori rendszer szigorítása, a jelöltek jogainak és kötelezettségeinek pontosítása és a kimeneti követelmények meghatározása nem tűr halasztást.

A másik aggályom, hogy a szakértővé válás a megfelelő végzettséggel rendelkező és formális feltételeket teljesítő személyek alanyi joga. Szigorítani kell a kinevezés szabályait, amelyeknek alapvetően a jelentkezők alapos elméleti és gyakorlati tudását kell a feltételként szabniuk. Megkerülhetetlen a szakértők kötelező továbbképzési rendszerének kialakítása is.

Ami a szakterületek felosztását illeti, a hazai szabályozás legnagyobb problémáját abban látom, hogy a túl általános szakterületi besorolás nem biztosítja, hogy az adott szakkérdés megválaszolására a szakértőnek ténylegesen legyen meg a tudása. Szükség van az egyes kompetenciák szakmai tartalmának részletes meghatározására is. Fontos lenne az is, hogy a jelenlegi általános meghatározás helyett részletesebb és időszerűbb legyen a szakterületek nyilvántartása.

A szakértői hibák közül az egyik legsúlyosabbnak éppen a saját szakterület határainak túllépését tartom. Véleményem szerint hazai jogi szabályozás helytelen ateintetben, hogy a szakértő adott szakterületre vonatkozó különleges szakértelmét, a szakterületen szakvélemény adására vonatkozó jogosultságot és a kompetenciát egymással felcserélhető, egyező jelentéstartalommal bíró fogalmaknak tekinti. Meggyőződésem szerint ugyanis az, hogy a jelenlegi szakterületi besorolás szerint egy adott szakterületre a szakértő be van jegyezve, ekként jogosult a szakterületen

szakvéleményt adni, az nem feltétlenül jelenti azt, hogy egy konkrét szakkérdés megválaszolására ténylegesen kompetenciával bír.

Az Iszktv. megalkotta a „kompetenciavétség”³⁹ fogalmát, amely szerint „*a kompetenciavétség az a fegyelmi vétség, amelyet az igazságügyi szakértő az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló rendeletben meghatározott rendelkezések megszegésével követ el*”. A törvény által megalkotott kompetenciavétség meghatározását pontatlannak és félrevezetőnek tartom. A bizonyítandó tények és körülmények olyan széles tartományban mozognak, hogy az adott szakterületeken belül is szükség lehet a szakosodásra, egyes szakterületek esetében pedig ez egyenesen megkerülhetetlen. Nem tekinthetjük az adott szakterületre bejegyzett szakértőt a szakterület polihistorának, ezért értelmezésem szerint a kompetencia követelménye – azon túlmenően, hogy a szakértő rendelkezik az adott szakterület művelésére vonatkozó képesítéssel és teljesíti a névjegyzékbevitel további feltételeit – azt is megkívánja a szakértőtől, hogy ténylegesen legyen olyan szakismerete, tapasztalata, hogy a véleménye megbízható legyen. Éppen emiatt, meggyőződésem szerint a kompetenciavétség fogalma nem szűkíthető a 9/2006. (II.27) IRM rendeletben foglaltak megsértésére, hanem kiterjesztendő azokra az esetekre is, amikor a szakértő a szakterületén belül válaszol meg olyan kérdést, amelyre vonatkozóan ténylegesen nincs szakmai tapasztalata, ezáltal különleges szakértelme az adott szakkérdés tekintetében. A kompetenciavétség fogalmának, illetve a kompetenciahatárok szakértő általi megszegésének jogi konzekvenciáinak következetes, a jogbiztonság elvével összeegyeztethető alkalmazása ugyanakkor kizárólag a kompetenciarendelet valamennyi, már hivatkozott anomáliáinak kiküszöbölése után jöhet szóba.

A szakterületek újracsoportosítása természetesen nem történhet meg a képzettségi feltételek újragondolása nélkül. Valamennyi szakterület esetében – véleményem szerint alapvetően a felsőoktatási intézmények és a felnőttképzést folytató intézmények bevonásával (hiszen a tananyagot, kimeneti követelményeiket ők ismerik) – felül kell vizsgálni, hogy milyen kívánt végzettséget vár el a jogalkotó a névjegyzékbe történő bejegyzéshez. A szakterületek pontosításával és a megkívánt végzettség módszeres kiigazításával orvosolható az a megkérdőjelezhető helyzet, hogy napjainkban pl. numizmatika szakterületre régészeti szakos bölcsészdiploma is elégséges, holott a szakterületi besorolás alapján egy numizmatikus szakértőnek a 20. századi érmék megítélésére is képesnek kellene lennie, vagy az, hogy okleveles tájépítész képzettséggel történelmi kertek szakértői vizsgálatát lehet végezni.

Vitán felül áll, hogy vannak olyan kompetencia-problémák, amelyeket a szakterületek felülvizsgálata nem képes megoldani. A Kúria Összefoglaló véleménye a szakértők szakértelmével kapcsolatosan az alábbi megállapításokat teszi: „*A szakértők jelentős része nem rendelkezik olyan speciális gyakorlattal, (pl. műszaki vagy gépjárműszakértők) amely a büntető ügyek megítéléséhez elengedhetetlen lenne. Orvosszakértők között is előfordul, hogy nem a büntetőjog által felvetett speciális kérdésekre válaszolnak. A kevesebb gyakorlattal rendelkező elmeszakértők pedig csak diagnosztizálják a betegséget, de nem foglalnak állást abban a kérdésben, hogy annak milyen hatása volt a vádlott beszámítási képességére.*“

---

³⁹ Iszktv. 2. § 10. pont

A szakterületek pontosítása, a névjegyzék körültekintő vezetése semmit nem ér a szakértők tényleges szaktudása és szakirányú tapasztalata nélkül. A szakértők saját szakterületükre vonatkozó elméleti és gyakorlati ismereteinek folyamatos bővítése és fenntartása a szakvélemények minőségének egyik legfontosabb biztosítója.

A szakértő tényleges kompetenciájának kirendelő/megbízó általi megítélését elősegítené az igazságügyi szakértői névjegyzék⁴⁰ adattartalmának bővítése. Hasznos lenne a szakértők részletes szakmai önéletrajzának közzététele, különösen a másoddiplomák, elvégzett szakmai tanfolyamok, tudományos munkásság, oktatói tevékenység, esetleges referenciák közzététele.

III.2.2. A szakértői módszer

Az Iszktv. 3. § (1) bekezdése azt írja elő, hogy a szakértő a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készítse el a szakvéleményt, 3. § (3) bekezdése szerint pedig az igazságügyi szakértő a tevékenységét az Iszktv. és más jogszabályok rendelkezései, valamint a tevékenységére irányadó szakmai szabályok megtartásával, legjobb tudása szerint köteles végezni.

A régi Be. 105. § (1) bekezdésének második fordulat úgy rendelkezett, hogy a szakértő a szakvélemény alapját képező vizsgálatot a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával köteles elvégezni. Ezt a szabályt a Be. nem vette át. Ettől függetlenül nem változott a büntetőeljárás jog elmélete tekintetben, hogy a szakértői módszernek meg kell felelnie a „tudomány állásának“ és a „korszerű szakmai ismereteknek“. E fogalmakat azonban nehéz pontosan definiálni.

A szakértői módszer tudományos megalapozottsága iránti igény megjelenik a külföldi és hazai jogban is. A tudományosságához való ragaszkodás egy biztos alapot nyújthat a szakértői vélemény megbízhatóságához, a tudományosan megalapozott megállapítások felé mind a jogalkalmazó, mint a büntetőeljárás egyéb alanyai nagyobb bizalommal fordulnak.

A szakértői megismerés, a tudományos megismerés és a módszer tudományos megalapozottsága szoros kapcsolatban áll egymással, részletes vizsgálatuk alapján felépíthető a törvény által megkövetelt feltételek rendszere. Részletes vizsgálatot igényel az is, hogy vajon elvárható-e valamennyi szakterületen, hogy az alkalmazott módszer tudományos alapokon álljon.

A tudományos módszer egy objektív megközelítés, melynek segítségével jelenségeket megmagyarázunk, illetve azok okait feltárjuk.

---

⁴⁰ A hatályos szabályozást az igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről szóló 210/2005. (X. 5.) Korm. Rendelet tartalmazza

A szakirodalom egyetért abban, hogy a tudományos megismerés módszereivel szemben támasztott követelmények az alábbiak: ⁴¹⁴²

- *Validitás – érvényesség*: Ennek a kritériumnak való megfelelés azt jelenti, hogy a kutatás valóban a vizsgálat tárgyára irányul-e, milyen mértékben szolgáltat információt a módszer arra a kérdéskörre, amit meg akarunk vizsgálni, ismerni. Az érvényesség (validity): rávilágít, hogy a választott módszer mennyiben azt méri, amit mérni szeretnénk.
- *Reliabilitás – megbízhatóság*: Ennek a kritériumnak való megfelelés azt jelenti, hogy a kutatás annak megisméltése, ismételt alkalmazása során is az eredetivel egyező illetve kevéssé eltérő eredményt szolgáltat. A megbízhatóság mértéke azt jelzi, milyen pontossággal kapjuk ugyanazt az eredményt, mekkora a mérési hiba. A megbízhatóság ellen hat az eszköz, a kérdező, a megfigyelő személy, a vizsgálati körülmények. Mérése a varianciák összehasonlításával valósítható meg.
- *Objektivitás/interszubsztivitás*: Ennek a kritériumnak való megfelelés azt jelenti, hogy mennyire tárgyilagos, vagyis független a mérés során kapott eredmény az adott módszert alkalmazó, a mérést végző személytől.
- *Reprodukálhatóság*: A megismételhetőség a tudomány elméleti feltétele, amely teljesül a tudományok által vizsgált jelenségek nagy részére, de nem szükséges feltétel.

Ahhoz, hogy egy szakértői módszert tudományos módszernek tekinthessünk, szükséges a tudományos megismerés módszereivel szemben felállított fenti feltételeknek való megfelelés. De nem elegendő. Kifejezetten a szakértők által alkalmazott metodika tudományosságára vonatkozó kritériumok kialakításában kulcsfontosságú szerepe volt a korábban részletesen elemzett Daubert ítéletnek és a hozzá kapcsolódó amerikai bizonyíték-elméletnek.

A módszer tudományosságát tehát az adja meg, hogy a tudomány elvei alkalmazhatóak rá. De vajon valamennyi szakértői módszernek tudományosan megalapozottnak kell-e lennie?

A „tudományosság“ kritériumainak, illetve a „tudományos módszer“ definícióinak vizsgálata alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy léteznek olyan elterjedt és rendszerint alkalmazott szakértői módszerek, amelyekre nem érvényesek a tudományos módszerekkel szemben támasztott követelmények (validitás, reliabilitás, objektivitás, reprodukálhatóság). Egy festmény eredetiségének megállapítása érdekében végezhetők fizikai, kémiai vizsgálatok, amelyek egyértelműen tudományos módszernek tekinthetők, ugyanakkor a szakkérdés eldöntését legnagyobb részben a szakértő „műértő szeme“ befolyásolja.

Hasonlóképp, egy használati tárgy értékének, egy ingatlan könyv szerinti vagy piaci értékének meghatározása során alkalmazott módszerek nem felelnek meg a tudományosság kritériumainak.

---

⁴¹ HUSZTI, I.: A nyelvpedagógiai kutatás alapjai. <http://genius-ja.uz.ua/sites/default/files/csatolmanyok/soos-kalman-osztondijprogram-jegyzettamogatasi-palyazat-nyertesei-546/atudomanyoskutatasalapjai.pdf> [, 2014. [Megtekintve:2018.09.15.]

⁴² TÓTHNÉ, P. L.: A kutatómódszertan matematikai alapjai. Digitális Tankönyvtár. 2011

A módszerek közötti különbségeket jól érzékelteti Tremmel, aki a szakértői tevékenység két válfaja között tesz különbséget:

- o a „hard“ szakértői vizsgálathoz rendelkezésre áll a lelet (a szakértő számára biztosított vizsgálati anyag, a lefoglalt tárgyi bizonyíték, a rögzített nyom és az összehasonlítási minták, próbanyomok stb.) és a tudományosan is kidolgozott, megalapozott vizsgálati módszer és technika,

- o ezzel szemben a „soft“ szakértői tevékenységnek nincs jól elkülöníthető lelete, s még kevésbé egzaktnek tekinthető vizsgálati módszere, technikája.

A szakértői tevékenységen belüli „soft – hard“ típusú módszerek elkülönítésével a washingtoni székhelyű Nemzeti Igazságügyi Intézet kutatási jelentése is foglalkozott. A jelentés „soft“ szakértői diszciplínának nevezi azokat, amelyeknél hiányoznak „a meggyőző tudományos alapok“ – pl. írásvizsgálat, hangazonosítás -, míg a „hard“ módszerekkel dolgozó szakterületekhez sorolja a „magas szintű tudományos pontosságú alapokkal rendelkezőket“. A jelentés megállapította, hogy a „soft“ szakterületek esetében általában hiányoznak a valószínűségi tanulmányok is.

Fentiekre figyelemmel megállapítható, hogy nem minden szakértői eljárás, módszer felel meg a tudományos kritériumoknak. Azt azonban megkérdőjelezhetetlen elvként mondhatjuk ki, hogy a szakértő nem alkalmazhat olyan módszert, amely a tudományos ismeretekkel vagy az általában elfogadott szakmai szabályokkal és általános tapasztalatokkal ellentétben áll.

Összegezve tehát fentieket, a módszerek között indokolt megkülönböztetni a tudományos- és egyéb módszereket. Ezen „egyéb“ vagy „nem tudományos“ módszerek esetében véleményem szerint a „szakmai megalapozottság“ kifejezés használata a megfelelő. A szakmai megalapozottság magában foglalja azokat a követelményeket, amelyeket a mindennapi élettapasztalatok, a természeti törvények, alapvető természettudományi szabályok, matematikai törvényszerűségek, a logika és a szakmai szabályok megkövetelnek. A tudományosnak nem tekinthető módszertől is meg kell követelnünk a validitást, a reliabilitást és az objektivitás és reprodukálhatóság minél magasabb szintjét. Amiben a tudományos és nem tudományos módszerek között e feltételek között különbség van, az a reprodukálhatóság és reliabilitás foka, illetve a validitás és reliabilitás alátámasztására vonatkozó bizonyítékok objektivitása.

A szakmai megalapozottság foka attól függ, mennyire objektívizálható és a kiindulási adatai mennyire szilárdak. Utóbbi követelménynek pl. a becslés esetében van különös jelentősége, hiszen a módszer szakmai megalapozottságára nagyban kihat az, hogy a szakértő milyen kiválasztási módszerrel, mennyire hiteles, mennyire adekvát összehasonlító adatokat használt fel.

Fentiek alapján a szakvélemény módszerével szemben támasztott követelményekre a továbbiakban a „tudományos-, szakmai megalapozottság“ gyűjtőkifejezést használom.

A tudományos módszerekre vonatkozó követelmények, a Daubert-kritériumok és a PCAST-jelentés megállapításainak, a külföldi és hazai jogi előírások és szakirodalom eredményeinek felhasználásával véleményem szerint a szakértői módszer tudományos-, szakmai megalapozottságának vizsgálatára alkalmas tesztet

alakíthatunk ki, amelynek segítségével a – kriminalisztikailag is – magasan képzett jogalkalmazó képes lehet a szakértői vélemény módszerének alkalmazhatóságára következtetést levonni.

Értelmezésem szerint az a módszer felel meg a tudományos-, szakmai megalapozottság kritériumainak, amely esetében az alábbi feltételek teljesülnek:

- a módszert objektív vizsgálatoknak (teszteknek) vetették alá és azok eredményei azt támasztották alá, hogy
  - a módszer érvényes (valid)
  - a módszer megbízható (ellenőrizhető, lehetőség szerint reprodukálható, hibahatára ismert, a lehető legobjektívebb)
- a módszer alkalmazása a releváns szakmai közönség által elismert (validált, standardizált, publikált)
- a módszer korszerű
- a módszer működési elvének lényege megismerhető.

Ellentmondásnak tűnhet, hogy kifejezetten a tudományos módszerekkel szemben támasztott követelményeket – pl. validitás, megbízhatóság stb. – azon módszerek esetében is az alkalmazhatóság feltételének tekintem, amelyek nem tekinthetők tudományos módszernek. Meglátásom szerint azonban – a már ismertetett Kumho-ítélet indokolásának mintájára – a „nem tudományos“ módszerek esetében is szükség van olyan kritériumok felállítására, hogy kellő bizalommal lehessünk egy módszer iránt. E körben természetesen szükség van némi rugalmasságra, tehát nem várhatjuk el a validitás ugyanazon szintjét a kétfajta módszertől. A különbség ugyanakkor csak a módszer tudományos és szakmai megalapozottságának a fokában mutatkozhat meg. Meglátásom szerint ugyanis olyan módszereknek, amelyek a fenti tesztek egyáltalán nem tudnak megfelelni, a büntető igazságszolgáltatásban nincs helyük (grafometria, „agyolvasó”, egyes pszichológiai tesztek stb.).

A vonatkozó szakirodalom fényében tényként kell elfogadnunk, hogy bizonyos szakértői módszerek esetében a fenti szempontok nem ismertek, illetve nem kellőképpen igazoltak. Ez egyértelműen az adott szakterületek körébe tartozó szakvélemények megbízhatóságát csökkenti. Kutatásaim és szakmai tapasztalatom azonban azt igazolják, hogy az egyes módszerek bizonytalanságait, korlátait a hazai jogalkalmazás figyelmen kívül hagyja.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a módszer tudományos-, szakmai megalapozottsága és annak jogalkalmazó általi vizsgálhatóságát el kell választani egymástól. A tudományosan és/vagy szakmailag megalapozott módszer alkalmazásának kötelezettsége a szakértőt köti. Ez független attól, hogy a büntetőeljárás alanyai azt mennyiben képesek ténylegesen értékelni.

III.2.3. A szakértői következtetés

A szakvélemény határozottsági fokát két feltétel határozza meg: a szakértő által alkalmazott vizsgálati módszer jellege (mennyiben alkalmas kategorikus vélemény elérésére) és hogy a hatóság által feltett kérdésre adható-e kategorikus válasz. A szakértői vizsgálat – elsősorban természettudományos területeken – egyaránt alkalmaz

olyan módszereket, amelyek alkalmasak kategorikus, egzakt eredmények létrehozására, illetve olyanokat, amelyek eredményei bizonytalanságot tükröznek.⁴³

A jogi irodalomban közkeletű és elterjedt felfogás szerint általánosságban megkülönböztethető az objektív és szubjektív valószínűség: e szerint az objektív valószínűség valamely esemény jövőben való bekövetkezésének a lehetősége, a szubjektív valószínűség a múltban már lejáratott eseményre vonatkozik és annyit jelent, hogy ismereteink a múlt eseményeiről hiányosak.⁴⁴ A két kategória közti határ a tudományos fejlődés következtében változik. A tudományfejlődés következtében létrejött nagy érzékenységgű vizsgálati módszerek, amelyeknek élvonalában a molekuláris biológiai (DNS) vizsgálatok állnak és a kriminalisztikai kutatások következtében létrehozott elemzési eljárások, illetve szakértői adatbázisok állandóan növelik azoknak a területeknek a számát, amelyekben az objektív valószínűség fogalma eredményesen alkalmazható.⁴⁵

A kriminalisztikai azonosítás során levont következtetések határozottsági fokát a vizsgálatot végző szakértő meghatározhatja matematikai- vagy nyelvi eszközökkel.

A megállapítások határozottsági fokára, illetve összességében a szakértői következtetésre külső- és belső körülmények is hatnak. A szakértői tevékenység számos hibalehetőséget rejt magában. A laboratóriumi vizsgálatok során mérési hibákat véhetnek, a tények, adatok szakértő általi elemzése során fennáll annak a veszélye, hogy a szakértő téves következtetést von le.

A kognitív torzítás az alábbi kockázatokkal jár:⁴⁶

- A szakértő téves következtetésre juthat.
- Az eredmények ellenőrzése felületes vagy csak látszólagossá válhat.
- A bizonyíték megtámadhatóvá válik.

Valamennyi szakterület számára az egyik legfontosabb, hogy minél több lehetséges hibaforrást azonosítsanak, a hibaforrásokat a szakértők kontroll alatt tartsák és lehetőség szerint ki is küszöböljék őket.⁴⁷

Tevékenysége során a szakértő folyamatosan döntéseket hoz, márpedig az emberi döntés számos befolyásoló, torzító tényezőnek van kitéve: rengeteg információt kapunk a környezetünktől, amelyeket pontosabban körül nem határolható módon dolgoz fel a tudatunk. Az általunk érzékelt tényeket mentális analízisnek vetjük alá, és akár teljesen indokolatlan, eltúlzott következtetésekre is juthatunk általuk.⁴⁸

A pszichológiában a pontatlan feltételezéseket és téves becsléseket a környezeti információk hibás megítéléséből, felhasználásából eredő kognitív előítéleteknek vagy

---

⁴³ KATONA, G.: Valós vagy valótlan? Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990. 330. o.

⁴⁴ SZTROGOVICS, M. Sz.: Az anyagi igazság tana a bünvádi eljárásban. Budapest 1951. 111-112. o.

⁴⁵ KATONA, i.m. 2002. 162. o.

⁴⁶ Guidance: Cognitive bias effects relevant to forensic science examinations, 2015 <https://www.gov.uk/government/publications/cognitive-bias-effects-relevant-to-forensic-science-examinations> [Megtekintve: 2018.01.01.]

⁴⁷NRC – jelentés 116.

⁴⁸ KUKUCKA, J. - KASSIN, S. - ZAPF, P., & DROR, I. E.: Cognitive Bias and Blindness: A Global Survey of Forensic Science Examiners. Journal of Applied Research in Memory and Cognition, 6 (4) 2017. 452.

kognitív torzításnak (cognitive bias) nevezik. ⁴⁹ Az ilyen kognitív előítéletek nem a karakterhiba következményei, hanem az emberi természetből adódóan a döntéshozatal elháríthatatlan jellemzői. ⁵⁰

A kognitív befolyásoló tényezők között az egyik legáltalánosabb, hogy miként van a kérdés megfogalmazva, vagy milyen keretek közé, milyen kontextusba van ágyazva. ⁵¹ A kontextus-hatás a kognitív pszichológia azon törvényszerűségét tükrözi, amely szerint a megismerés alanyát a külső ingerek észlelésében és értelmezésében, releváns múltbéli tudása valamint tapasztalatai is befolyásolják, továbbá az értékelés eredménye a megfigyelés kontextusától is függ. ⁵² Az emberi elmében lejátszódó kontextus-hatások a külső inger információ-tartalmának téves észleléséhez, logikátlan értelmezéséhez, végül helytelen következtetéshez vezethetnek. ⁵³ A jellegzetesség-összehasonlító vizsgálatok terén például kimutatták, hogy a szakértők jellemzően az egyezőségeket keresik, arra koncentrálnak az összehasonlítás során, sokkal nehezebben veszik észre a különbségeket. ⁵⁴

Az utóbbi évtizedekben egyre több empirikus adat és kutatási eredmény igazolta azt a jóval korábbi feltételezést, hogy döntéseink során azokat az információkat részesítjük előnyben, amelyek saját prekoncepciókat (előfeltételezéseiket) vagy hipotézisünket erősítik, tekintet nélkül arra, hogy az adott információ helyes vagy téves (megerősítési torzítás). ⁵⁵ Az eredményt befolyásolhatják a szakértő előzetes elképzelései is a majdani eredményről. ⁵⁶ A tudomány ismeri a rekonstrukciós folyamatok által okozott torzítást is: ilyenkor a szakértő bizonyos tényeket, körülményeket nem a pontos iratokból, jegyzeteiből veszi figyelembe, hanem abból dolgozik, amire ezekből emlékszik. ⁵⁷ További kognitív befolyásoló tényező lehet az ún. lehorgonyzási heurisztika, ami egy előre megadott kezdőértékhez, korai információhoz való túlzott ragaszkodást jelent. ⁵⁸ A szakértő szempontjából ez úgy is megjelenhet, hogy ha a vizsgálat elején találkozik egy feltételezéssel, akkor nehezen tudja elfogadni, hogy a vizsgálat után a hipotézis helytelennek bizonyul a vizsgálat alapján. Gyakran az ügyvel való találkozáskor kapott első információ túlzott jelentőségűnek tűnik. ⁵⁹

A pszichiáter szakértők esetében előforduló leggyakoribb kognitív torzító hatásokat Gutheil foglalta össze, aki a szakértőre ható befolyásoló tényezőket számos okra vezeti

---

⁴⁹ NICKERSON, R. S. : Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises"Review of General Psychology. 1998. 175–220.

⁵⁰ RISINGER, M. D. – SAKS, M. J. – THOMPSON, W.C. – ROSENTHAL, R.: The Daubert/Kumho Implications of Observer Effects in Forensic Science. California Law Review. Vol. 90.2002. 77-90.

⁵¹ Pl. ha bűncselekmény tanújának képeket mutatnak, feltételezheti, hogy az elkövető a képen van ezért mindenképpen ki fog választani egy fényképet a sorból, valószínűleg azét, aki a legjobban hasonlít az elkövetőre.

⁵² SAKS, M. J.–RISINGER, D. M.–ROSENTHAL, R.–THOMPSON, W. C.: Context effects in forensic science: A review and application of the science of science to crime laboratory practice in the United States, in: Science & Justice, 43. évf. 2. sz.,2003. 78.

⁵³ CZEBE, A. - KOVÁCS, G.: Egyes kognitív, emberi tényezők szerepe a szakértői véleményalkotásban. Belügyi Szemle 2017/10. 91. o.

⁵⁴ PCAST jelentés 5.

⁵⁵ BARON, J.: Thinking and deciding (3rd ed.), New York: Cambridge University Press, 2000. 195..

⁵⁶ COMMONS, M. L. – MILLER, P. M. – GUTHEIL, T. G.: Expert Witness Perceptions of Bias in Experts. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law 32, 2004. 70.

⁵⁷ PANNUCCI, Ch. - WILKINS, E. G.: Identifying and Avoiding Bias in Research. Plastic and Reconstructive Surgery. 126(2): 2010. 619-625.

⁵⁸ HÁMORI, B.: Kísérletek és kilátások. Daniel Kahneman. Közgazdasági Szemle, 2003. 779. o.

⁵⁹ NRC-jelentés 124.

vissza.⁶⁰ Befolyásolhatja a szakértőt a „kezelőorvos szemlélet”, amikor a vizsgálat alanyában a beteget látja, aki segítségre szorul. Torzíthatja a szakértői döntést, hogy honnan érkezik a munkadíja, vezetheti a kapcsolatok építésének vágya, szélesebb kontextusban vett ismerettségek, valamelyik fél iránti szimpátia vagy éppen ellenszenv. Szempont lehet a középpontba kerülés vágya (medializált ügyekben), vallási, politikai vagy egyéb világnézet, ügyvédi/ügyészi presszió, saját élményei, ideológiája, személyiségjegyei stb.

A torzító hatást kognitív technológiák is előidézhetik. E rendszerek ugyanis olyan kognitív műveletek ellátására alkalmasak, amelyekre egykoron kizárólag az ember volt képes.⁶¹ A kognitív technológiák iránti bizalmunk és szükségletünk napjainkra már abba a stádiumba jutott, ahol az ember és a technológia egyre inkább összefonódik és együttműködik egymással, ezáltal inter-kognitív kommunikációt kialakítva.⁶² A „forenzikus CogInfoCom” jelenség új kihívások elé állítja a szakembereket.⁶³

Külföldi tudományos kutatások megerősítették, hogy a szubjektív elemet tartalmazó valamennyi technika és módszer esetében fennáll a kognitív torzítás veszélye.⁶⁴ Kutatások folytak a kevert DNS minták elemzése,⁶⁵ ujjnyomok összehasonlítása,⁶⁶ írásszakértés,⁶⁷ tűzvizsgálat,⁶⁸ forenzikus fogászat,⁶⁹ lövedék-összehasonlítás,⁷⁰ hajszál-összehasonlítás,⁷¹ forenzikus antropológia⁷² területén.

A torzító hatások teljes kiküszöbölése nem reális, egyik szakterületen sem. A hatások felismerése, megfontolása ugyanakkor lehetővé teszi, hogy a szakértő a munkája során tudatosítsa ezen befolyásoló tényezők létezését, hiszen a konkrét feladat közben ez lehetővé teszi számára annak megfontolását, hogy esetleg más szemszögből tekintve a szakértői feladatra, értékítélete fenntartható-e.

---

⁶⁰ GUTHEIL, T. G.: Avoiding Bias in Expert Testimony. *Psychiatry Annals* 2004. 260-270.

⁶¹ DROR, I. E.–WERTHEIM, K.–FRASER-MACKENZIE, P.–WALAJTYS, J.: The Impact of Human-Technology Cooperation and Distributed Cognition in Forensic Science: Biasing Effects of AFIS Contextual Information, in: *Journal of Forensic Sciences*, 57. évf. 2. sz., 2012. 343.

⁶² BARANYI, P. – CSAPÓ, Á.: Definition and Synergies of Cognitive Infocommunications, in: *Acta Polytechnica Hungarica*, 9. évf. 1. sz., 2012, 68. o.

⁶³ KOVÁCS, G. - CZEBE, A.: An Introduction to Forensic CogInfoCom. *Ügyészek Lapja* 2017. 94. o.

⁶⁴ KASSIN, S. – DROR, I. E. – KUKUCKA, J.: The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition* 2013. 42-52.

⁶⁵ DROR, I.E. – HAMPIKIAN, G.: Subjectivity and bias in forensic DNA mixture interpretation *Science & Justice* 51(4)2011. 204-212

⁶⁶ DROR, I.E. – CHARLTON, D.: Why Experts Make Errors, *Journal of Forensic Identification*, 2006/2006. 56. .

⁶⁷ FOUND, B.– GANAS, J.: The management of domain irrelevant context information in forensic handwriting examination casework. *Science & Justice* 53(2):2013. 154-162.

⁶⁸ BIEBER, P.: Measuring the Impact of Cognitive Bias in Fire Investigation. *Science and Technology*. 2012. 3-15.

⁶⁹ PAGE, M. - TAYLOR, J. – BLENKIN, M.: Context Effects and Observer Bias-Implications for Forensic Odontology. *Journal of Forensic Sciences* 57 (1), 2011. 108-120.

⁷⁰ KERSTHOLT, Eikelboom, A. – DIJKMAN, T. – STOEL, R. – HERMSEN, R. - VAN LEUVEN, B.: Does suggestive information cause a confirmation bias in bullet comparisons? *Forensic Science International Forensic Science International* 198, 2010. 138–142.

⁷¹ MILLER, L. S: Procedural bias in forensic science examinations of human hair. *Law and Human Behavior*, 11 (2), 1987. 157-163. o.

⁷² NAKHAEIZADEH, S. – DROR, I.E: – MORGAN, R. M.: Cognitive bias in forensic anthropology: Visual assessment of skeletal remains is susceptible to confirmation bias. *Science and Justice* 2013. 3-10.

A lehetséges torzító hatások ismerete fontos a jogalkalmazó számára is, hiszen a szakvélemény következtetéseire gyakorolt torzítás az ítéletre is kihatással lehet.

Megjegyzendő, hogy míg Amerikában 1956 óta végeznek a kognitív torzító hatások feltárására vonatkozó vizsgálatokat valamennyi szakterületen, illetve számos, megalapozott tanulmány készült a témáról, a hazai szakértői gyakorlat nem foglalkozik a kérdéskörrel, tudomást sem vesz az egyébként nyilvánvalóan létező problémáról. Annak beismerésétől, hogy a szakértői következtetéseket különböző belső okok és külső körülmények tévútra vihetik, nagyon távol áll a hazai szakértői társadalom.

Meggyőződésem szerint időszerű lenne valamennyi szakterület esetében a lehetséges torzító hatások tudományos vizsgálata, és a hatások kiküszöbölésére/minimalizálására alkalmas módszerek kimunkálása. Mind szakmailag, mind anyagilag támogatni kell az ilyen tárgyú kutatásokat, ösztönözni kell a tudományosan megalapozott tanulmányok publikálását. Az eredményeket az igazságszolgáltatás valamennyi szereplőjével meg kell ismertetni.

III.3. Kontroll a szakértők felett

A minőségmenedzsment (minőségirányítás) része a termékkel/szolgáltatással szemben tanúsított elvárások teljesülésének biztosítása (minőségbiztosítás) és az elvárások teljesülésének vizsgálata (minőség-ellenőrzés) is.

A két fogalom közötti különbséget az alábbiak szerint foglalható össze:

A minőségbiztosítás mindig folyamat-orientált, előremutató, a hibák megelőzését célozza, az eljárások leírására, az eszközök kiválasztására, azok fejlesztésére figyel. Ezzel szemben a minőség-ellenőrzés termék-orientált, utólagos, a hibák feltárását célozza, az eljárások és alkalmazott eszközök megfelelőségére, tesztelésére figyel.

Ebben az értelemben a szakértői tevékenység feletti kontroll nem a minőség biztosítását, hanem annak ellenőrzését jelenti.

A minőség-ellenőrzés lehet belső (önellenőrzés) és külső (kamarai ellenőrzés, névjegyvezető hatóság kontrollja, jogalkalmazói értékelés).

A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara (a továbbiakban MISZK, Kamara) köztestületként az igazságügyi szakértői tevékenység tudományos művelésének támogatásával, a szakmai és fegyelmi elvek meghatározásával és érvényesítésével, valamint a szakértők képviselőivel kapcsolatos közfeladatokat látja el.⁷³ Az etikai és fegyelmi eljárás (melyekre terjedelmi okokból nem térek ki), nagyon fontos eleme a szakértői működés kontrolljának.

Mindenekelőtt fontos kiemelni, hogy a Kamarának egyrészt a minőségbiztosításban, másrészt a minőség ellenőrzésében is szerepe van.

---

⁷³ Iszktv. 60. § (1) bek.

A minőségbiztosítási funkcióját a Kamara egyrészt a szakértőjelöltek képzése, a mentori rendszer fenntartása, a szakértők továbbképzése, a módszertani levelek kiadása útján tölti (jelenleg csak töltené) be.

A Kamara fontos kontroll-tevékenységét testesíti a szakértők munkájának értékelése.

A szakértői minőségbiztosítási rendszert sokszor tévesen az Iszktv. 17-22. §-a szerint előírt, a szakértők munkájának értékelésével azonosítják. A törvény által felépített értékelési rendszer ugyan a minőségirányítási folyamat szerves részének tekintendő, azonban egyrészt nem azonosítható a szakértői minőségbiztosítással, másrészt megítélésem szerint a törvényben megfogalmazott ellenőrzési szempontok alapján az értékelés inkább a minőség ellenőrzésének feleltethető meg. Ez pedig a minőségbiztosítási rendszer által előírt követelmények teljesülésének csupán a mérése.

Az Iszktv. értelmében az igazságügyi szakértők munkáját - ha jogszabály eltérően nem rendelkezik - az Iszktv. rendelkezései és a miniszter – egyelőre meg nem alkotott⁷⁴ - rendeletében meghatározott részletes szabályok szerint értékelni kell. Az értékelés célja az igazságügyi szakértő munkájának elfogulatlan megítélése, a teljesítményét befolyásoló ismeretek, képességek és személyiségjegyek feltárása, ezáltal a szakmai fejlődésének az elősegítése.⁷⁵

Bár a jogalkotó célja tiszteletreméltó, illetve a szakértői munka értékelését én is elengedhetetlennek tartom, véleményem szerint jelen formájában a szabályozás teljesen elhibázott.

Azon túlmenően, hogy az értékelés – részben a törvényi szabályozás egyes tisztázatlan elemei, a vonatkozó miniszteri rendelet megalkotásának elmulasztása, másrészt gyakorlati problémák (gyakorlatban megvalósíthatatlan rövid határidők, az értékelő szakértők hatalmas munkaterhe, költségforrás hiánya stb. miatt) – a mai napig nem kezdődött meg, maga a folyamat és az előírt értékelési szempontok is sürgősen revízióra szorulnak.

Eleve az értékelés törvényben meghatározott célja is problémás. Az Iszktv. 17. § (2) bekezdése szerint ugyanis az értékelés célja - többek között - az igazságügyi szakértő teljesítményét befolyásoló ismeretek, képességek és személyiségjegyek (sic!) feltárása. Azt gondolom, hogy erősen megkérdőjelezhető, milyen alapon vizsgálhatná az értékelő bizottság a szakértő személyiségjegyeit, főleg, ha a szakértői kinevezés feltételei között nincs olyan meghatározott kívánatos vagy éppen nem kívánatos személyiségjegy, ami befolyásolná a szakértővé válást. Másrészt, meglátásom szerint a törvény fogalomhasználata megfoghatatlan, és eléggé kétséges, hogy mennyire lehet alkalmas a bizottság a személyiségjegyek vizsgálatára, tekintve, hogy az alapvetően pszichológus végzettséget kíván meg.

Ezen túlmenően a törvényben előírt egyes értékelési szempontok sok esetben megvalósíthatatlanok. Például a módszertani levelek hiánya miatt nem értékelhető, hogy a vonatkozó módszertani leveleknek eleget tett-e a szakértő – Iszktv. 17. § (3) bek. h) pont). A törvény fogalomhasználata több helyen nem egyértelmű, pl. nem értelmezhető, mit jelent, hogy értékelni kell, hogy a szakértő megfelelően

---

⁷⁴ 2018. október 20-i állapot

⁷⁵ Iszktv. 17. § (2) bek.

együttműködött-e a kirendelővel (Iszktv. 17. § (3) bek.d) pont), a szakvélemény megszerkesztése (...) a Kamara által elvárt megfelelő szakmai színvonalon történt-e (Iszktv. 17. § (3) bek. e) pont), az igazságügyi szakértő a továbbképzési követelmények eredményeit a szakmai tevékenységébe megfelelően integrálta-e (Iszktv. 17. § (3) bek. f) pont). A „megfelelő” kifejezés véleményem szerint súlyosan sérti a jogbiztonságot⁷⁶, és nem zárja ki az önkényes értékelés lehetőségét.

Az értékelési rendszer ezen felül szakmailag indokolatlan értékelési szempontokat is tartalmaz. Milyen jelentőséggel bírhat azt értékelni, hogy az igazságügyi szakértő munkája során segédszemélyzet, szakkonzultáns, illetve szakértőjelölt közreműködését igénybe vette-e (Iszktv. 17. § (3) bek. g) pont) ?.

Hasonlóan károsnak tartom azt az értékelési szempontot, hogy a szakvélemény „felhasználhatóságát” is a vizsgálat tárgyává teszi. A szakvélemény tényleges felhasználása semmit sem mond a szakvélemény minőségéről. A szakvélemény értékelése a jogalkalmazó joga és kötelezettsége. Másrészt, a törvény nem kötelezi együttműködésre a hatóságokat és bíróságokat, hogy ügydöntő határozataikat küldjék meg az értékelő bizottságnak, a szakértő általában nem kapja meg ezeket a határozatokat, tehát önként nem tudja azokat átadni. Ezen felül adatvédelmi aggályokat is felvet ez a szabályozás, hiszen a határozatok tartalmának megismerésével a bizottság szenzitív személyes adatokat ismer meg.

Véleményem szerint az értékelés az előírt továbbképzési kötelezettségek teljesítésére, a kötelező nyilvántartások (ügykönyv, adatkezelés- és adattovábbítási nyilvántartás) vezetésének ellenőrzésére, a törvényben előírt adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésének ellenőrzésére terjedhet ki.

Azon túlmenően, hogy a hatályos szabályozás a gyakorlatba nem ültethető át (ezt támasztja alá, hogy az értékelések megkezdéséhez szükséges miniszteri rendelet a mai napig nem született meg, holott a szabályozás 2017. január 1-jén lépett hatályba) és komoly jogi aggályokat vet fel, véleményem szerint egy ilyen szempontrendszerű értékelési folyamat kifejezetten káros. A fenti szempontok fenntartása esetén az értékelés végén a szakértő minősítése (kiválóan alkalmas – alkalmas - alkalmatlan) csak a szakértő megbélyegzésére alkalmas jelző lesz, és nem valódi értékmérő.

A szakértői névjegyzékbe történő felvétel hatásköre a névjegyzéket vezető hatóságot illeti, ekként, a szakértővé válás feltételei fennállásának vizsgálata minőségügyi szempontból megfelelőségi vizsgálatnak tekinthető. Külön elemzést kíván az Iszktv. 55. §-a szerinti szabályozás, amely a szakértők mulasztása, nem megfelelő eljárása esetére hatósági szignalizációt ír elő.⁷⁷ A névjegyzéket vezető

---

⁷⁶ vö. 11/1992. (III.5.) AB határozat

⁷⁷ A törvény szerint a hatóság a névjegyzéket vezető hatóságnak - a bejelentés alapjául szolgáló tények és azok bizonyítékainak megjelölésével - bejelenti, ha

- a szakértő szakvéleménye homályos, hiányos, önmagának ellentmondó vagy egyébként helyességéhez nyomatékos kétség fér és a szakvélemény fogyatékosága a szakértő meghallgatásával sem orvosolható,
- a szakértő a szakvélemény előterjesztésével jelentős késedelembe esett, és késedelmét nem mentette ki,
- az Iszktv. 45. § (4) bekezdésében foglalt köteletségét határidőben nem teljesítette, emiatt az eljárás elhúzódott vagy az indokolatlan költséget okozott,
- a szakértő a szakvélemény előterjesztésével egy évet elérő késedelembe esett,

hatóság a hatósági bejelentést a névjegyzékbe a törvény szerint automatikusan bejegyzi.

Ugyan a törvény előírja, hogy a hatóság a bizonyítékok megküldésével egyidejűleg teszi a bejelentést, nincs a névjegyzéket vezető hatóságnak sem joga, sem kötelezettsége a bejelentést érdemben vizsgálni.⁷⁸

További aggályokra ad okot, hogy a szakértő részére nem biztosít a törvény jogorvoslati jogot. A szakértő számára különösen nagy hátránnyal jár, hogy a bejelentés – aminek helytállóságát nem áll módjában megcáfolni – határozatlan ideig szerepel a névjegyzékben. Ugyanis sem az Iszktv.-ben, sem a névjegyzék vezetését rendező kormányrendeletben nincs meghatározva, hogy a bejelentés helyességét, valóságnak megfelelő voltát vizsgálni kellene. Nem rendelkezik jogszabály arról sem, hogy azt milyen időnként kell felülvizsgálni (változhat a szakvélemény megítélése az eljárás előrehaladtával), illetve hogy egyáltalán valaha törölni lehet-e, valaha elévül-e.

Meglátásom szerint a szakértői véleményekkel összefüggésben felmerült aggályok közül egyetlen olyan eset van, amikor a hatósági szignalizáció indokolt: ha a szakértő megszegi a kompetencia-előírásokat. Ebben az esetben is indokolt azonban azt előírni, hogy ennek megállapításáról jogorvoslati lehetőség mellett határozat szülessen.

III.4. A szakértői vélemény jogalkalmazói értékelésének kritikus kérdései

A bizonyítás keretein belüli értékelés elsődlegesen a bizonyítékok értékének, bizonyítás céljaira történő alkalmasságának megállapítását jelenti. Az értékelésre a bizonyítás minden szakaszában szükség van. A jogalkalmazói értékelés célja a szakértő tevékenységének megértése, annak megismerése, hogy a szakértő milyen vizsgálatok vagy logikai műveletek útján jutott el a véleményének kialakításához, annak megállapítása, hogy ezt a folyamatot logikai hibák vagy laikus jogalkalmazó által is feltárható hibák nem befolyásolták-e negatív irányban.⁷⁹

A szakirodalomban ismert a szakvélemények analitikus és szintetikus értékelésének megkülönböztetése. Az analitikus értékelés a szakvélemény elemző megvizsgálását, önálló elbírálását jelenti, míg a szintetikus értékelés elnevezés a szakvéleménynek a bizonyítási anyag egészével történő egybevetésére használatos.⁸⁰

Véleményem szerint a szakértői vélemény analitikus értékelése végeredményben a szakvélemény megfelelőségének minőségügyi szempontú ellenőrzése.

- a szakértő a névjegyzékben szereplő elérhetőségi címén a küldemények átvételét nem biztosította, vagy

- ha tudomására jut, hogy a szakértő a magánszakvélemény elkészítése során a megbízótól a szakvélemény szakmai tartalma tekintetében utasítást fogadott el, megszegte a függetlenség, pártatlanság követelményét, vagy jogszabályba ütköző megbízást fogadott el.

⁷⁸ az igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről szóló 210/2005. (X. 5.) Korm. Rendelet egyáltalán nem tartalmaz a bejegyzésre vonatkozó szabályokat

⁷⁹ KATONA, i.m. 1990. 322. o.

⁸⁰ ERDEI, i.m. 233-234. o.

A szakirodalom a szakvélemény jogalkalmazói értékelését részletesen tárgyalja, a tartalmi aggályokra is kitérve. A szakértői vélemény értékelése során a jogalkalmazó egyrészt olyan szempontokat vizsgál, amelyek a szakvélemény megfelelőségével (ha úgy tetszik, hiteltérdemlőségével) nincsenek összefüggésben (pl. releváns bizonyítékot szolgáltat-e az ügyben a szakértő, szükség van a bizonyítás során egy további bizonyítási eszközre, stb.), másrészt vizsgálja a szakvéleménnyel szemben támasztott jogi- és szakmai elvárások teljesülését.

A jogalkalmazói értékelés legnehezebb és legtöbb szakirodalmi vitát kiváltó pontja a szakértői vizsgálat és módszerének vizsgálata. A szakértői módszer jogalkalmazói értékelése elvárt, ugyanakkor nem egyszerű feladat. A probléma gyökere az, hogy a jogalkotó egyáltalán nem adja meg az értékelés szempontrendszerét.

Véleményem szerint a módszer tudományos-, szakmai megalapozottságát a jogalkalmazó nem képes ténylegesen megítélni, mivel ez az adott tudomány művelőinek kiváltsága. Ugyanakkor, a szakmai-, tudományos megalapozottságú módszer alkalmazásának kötelezettsége a szakértőt köti. Meglátásom szerint vannak olyan, a fent hivatkozott szakmai lényegét (tényleges tudományos-, szakmai megalapozottság) el nem érő mélységű ismérvek, melyek feltüntetése valószínűsíti a tudományos-, szakmai megalapozottság szintjének elérését. A tételt fordítva is igaznak tartom: amennyiben a szakértő nem képes az alkalmazott módszerről meghatározott ismérveket objektíven, világosan megadni, akkor a tudományos-, szakmai megalapozottság megkérdőjelezhető.

Meglátásom szerint a módszerre vonatkozó, meghatározott szempontrendszerű szakértői adatszolgáltatás alkalmas arra, hogy a jogalkalmazó eldöntse: van-e észszerű kétely a módszer szakmai - tudományos megalapozottsága tekintetében. Ha nincs, e körben bizalommal kell fordulnia a szakértői vélemény felé. Ám ha észszerű kétely merül fel, igénybe kell vennie a törvény által előírt eszközöket a kételyek eloszlására.

Felmerül a kérdés, mi ébreszthet kételyt a bíróban. Természetesen ezt egzakt módon nagyon nehéz meghatározni, és bizonyosan függ olyan elemektől is, mint a bíró szubjektuma, vagy akár a védői aktivitás. Ugyanakkor bizonyosan kételyt kell ébresztenie annak, ha a módszer leírása körében megkívánt jellemzőket nem tünteti fel a szakértő, a formál logika szabályaival ellentétesek az adatok, a hivatkozott források nem léteznek, pontatlanok, illetve más, ugyanazon kompetenciakörben működő szakértő szakértői véleményében feltüntetett módszertől különbözik.

Különleges szakértelem hiányában a tudományos-, szakmai megalapozottság kérdése kapcsán a jogalkalmazó megismerési lehetősége arra korlátozódik, hogy feltárja, van-e olyan ok, ami kételyt ébreszt a szakértői vélemény módszerének megalapozottsága iránt. Ezt a vizsgálatot a szakértő által az általa alkalmazott módszerről szolgáltatott adatok és információk alapján lehet elvégezni.

Ugyanígy, a szakértőnek kell a jogalkalmazó számára valószínűsítienie, hogy nemcsak tudományos-, szakmai szempontból megalapozott módszert alkalmazott, hanem összességében az adott kérdés megválaszolására a rendelkezésre álló módszerek közül a megfelelő választotta ki és azt helyesen is alkalmazta.

Ehhez a szakértőnek a szakvéleményben választ kell adnia az alábbi kérdésekre, illetve az alábbi információkat kell feltüntetnie:

- *Milyen módszerek léteznek, amelyek alkalmasak a szakkérdés megválaszolására?*
- *Milyen módszert alkalmazott?*
- *Ha több módszer van, miért döntött egyik vagy másik mellett?*
- *Van-e olyan jogszabály vagy szakmai szabály, ami előírja az adott módszer alkalmazását?*
- *Ismertetnie kell a bemeneti adatok, vizsgálat, mérés, egyes lépéseit, az ellenőrizhetőség érdekében.*
- *Számítógépes alkalmazás esetén fel kell tüntetni a program nevét, verzióját, leírásának elérhetőségét, működési elvét, az alkalmazott algoritmusokat*
- *Ha van olyan jogszabály vagy szakmai szabály, ami előírja az adott módszer alkalmazását, nyilatkozzon, hogy az előírtaktól eltért-e, ha igen, ezt indokolnia kell.*
- *Ismertetnie kell a mérések, vizsgálatok részeredményeit.*
- *Nyilatkoznia kell arról, hogy végzett-e ellenőrző vizsgálatot vagy mérést, és ismertetnie kell annak eredményét.*
- *Ismertetnie kell milyen vizsgálatok, tesztek igazolják a módszer alkalmasságát a szakkérdés megválaszolására (tanúsítvány, hitelesítés, ajánlások, módszertani levél, stb.).*
- *Ismertetnie kell mennyire elterjedt a módszer alkalmazása a szakterületen.*
- *Ismertetnie kell, mi támasztja alá a szakmai közösség bizalmát a módszer iránt (publikációk, szakmai szervezetek véleménye stb.)*
- *Ismert-e a hibahatár, és az nem haladja-e meg a kritikus értéket?*
- *Ha van más valid módszer, ismertetnie kell, hogy a választott módszer korszerűségét mi támasztja alá.*
- *Ismertetnie kell, hogy a vizsgálatok eredményéből milyen logikai úton jutott el a következtetésig.*
- *Ismertetnie kell, mi igazolja a következtetés helyességét (logikai helytállóságot, empirikus helyességet).*
- *Fel kell tüntetnie, milyen tényezők torzíthatják az eredményt.*

A véleménynek olyan részletességgel kell fentieket tartalmaznia, hogy a szakvélemény reprodukálható legyen.

Kérdésként merül fel, milyen részletességgel kell ismertetni a mérés, vizsgálat egyes mozzanatait, a számításokat.

Bár polgári területen születtek, teljes mértékben irányadónak tartom a büntetőeljárásra is az alábbi bírósági döntések megállapításait:

„A szakértői bizonyításra hosszú évek óta egységesen érvényesülő bírói gyakorlat szerint a szakvéleménnyel szemben támasztott alapvető követelmény, hogy azt a bíróság ne csak a végkövetkeztetésében ismerje, hanem alapjaiban és részletes indokaiban is. Emiatt a szakértőtől meg kell követelni mindazoknak az összehasonlító adatoknak és tényeknek az ismertetését, amelyek közrehatottak a szakvélemény kialakításában.” (BH 2005/147.)

„A szakértőnek szakvéleményében azokat a részeredményeket is közölnie kell a bírósággal, amelyek alapján a következtetéseket kialakította. A bíróság a szakértői vélemény helyességét csak a részeredmények ismeretében értékelheti.” (BH1980.287.)

Destek Miklós véleménye szerint a számítógépes szakértői vizsgálatok esetében a szakvéleménynek nem a számítógépes program ismertetéséből kell állnia, hanem a felhasznált fizikai és matematikai algoritmust kell felvázolni. Nyilatkoznia kell a szakértőnek arról is, hogy az ügydöntő eredmények szempontjából milyen pontossági határon belül közelíti meg a vélemény a valóságot.⁸¹ Árvai Béla és Mittermayer Ödön ugyancsak a számítógépes vizsgálatokra koncentrált tanulmányában, amikor megállapítják, hogy a szakvéleménynek feltétlenül tartalmaznia kell a felhasznált program megjelölését, a felhasználási korlátokat, a betáplált adatokat, az elért eredmény felhasználási módját.⁸²

Véleményem szerint, a mérési eredmények feltüntetését bizonyos szakterületeken a vonatkozó jogszabály külön elő is írja,⁸³ de összességében kívánatos, hogy a mérési jegyzőkönyveket a szakértő a szakvéleményhez – legalább mellékletként – csatolja, az elvégzett mérések eredményét, a számítások képleteit és eredményét pedig feltüntesse. Ez pedig a pszichológiai szakterületen készült szakvélemények leleti részéhez kapcsolódó, elvégzett tesztek módszerének és részletes eredményeinek megismerhetőségére is kiterjed. A Be. 196. § (3) bekezdése szerint: *„Bizonyítékként nem használható fel a terheltnek, a tanúnak és a sértettnek a szakértő előtt tett azon közlése, amely a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásokra és eszközökre, illetve a vizsgálat tárgyában bekövetkezett változásokra vonatkozó adatokkal kapcsolatos, illetve az eljárás alapjául szolgáló cselekményre vonatkozik.”* Sok esetben ezt a szabályt tévesen értelmezik, nem veszik figyelembe, hogy a törvény ezen adatok bizonyítékkénti értékelését zárja ki, de nem ad felmentést az adatok feltüntetése alól. Ennek márcsak azért is jelentősége van, hogy esetleges ellenőrző szakértő bevonása esetén a másik szakértő vizsgálat alá vonhassa az előző szakértő vizsgálatait is. A szakvélemény értékelését tehát akadályozhatja, sőt meg is gátolhatja az, ha a szakértő elmulasztja az állásfoglalásának kialakulásához vezető megismerési folyamat és az alkalmazott módszerek szükséges mértékig történő ismertetését.⁸⁴ A megismerési folyamat egyes mozzanatainak, méréseknek, vizsgálati lépéseknek a feltüntetése teszi továbbá lehetővé a szakvélemény reprodukálását is. A módszer helyes alkalmazása ugyanis feltételezi, hogy egy független másik szakember ugyanazon kiindulási adatok alapján, az alkalmazott módszerről rendelkezésére bocsátott adatokra figyelemmel képes reprodukálni a szakértői tevékenységet, és egyező eredményre jut.

Vannak természetesen olyan módszerek is, amelyek esetében a megismételhetőség szóba sem jöhet – pl. ha a szakértő külső adatokra támaszkodva adott véleményt, vagy saját tapasztalatára alapítja a megállapításait. Ilyen esetben is olyan módon kell a szakértőnek megalkotnia a szakvéleményt, hogy a jogalkalmazó illetve a felek képesek

⁸¹ DESTEK, M. : Igazságügyi műszaki szakvélemény és az igazság. Belügyi Szemle 1989/10. 13. o.

⁸² ÁRVAI, B. – MITTERMAYER, Ö.: Tény és jog a bizonyítási eljárásban, avagy ügyvédi hiányosságok az igazságügyi szakértő nézőpontjából. Magyar Jog 2001/7. 414. o.

⁸³ Pl alkohol, kábítószer, pszichotróp anyag és más bódulatkeltő szer okozta befolyásoltság vizsgálata esetén a 31/2008. (XI.31.) IRM rendelet 21. §-a

⁸⁴ KATONA, G.: A szakvélemények felhasználásának egyes tapasztalatai. Belügyi Szemle 1976/2. 10-11. o.

legyenek az egyes szakértői lépéseket nyomon követni. Meg kell adni az információ forrását, utalni kell arra a szakmai tapasztalatra, amelyre a szakértő a megállapítását alapozta. A számítások, mérések pontos dokumentálása segítheti a későbbiekben annak tisztázását is, ha a szakértői vélemény esetlegesen téves, hiszen az egyes lépések ellenőrzésekor a véletlen számítási hibák, mérési pontatlanságok, elírások sokkal könnyebben felismerhetők a részletes leírás alapján, mint olyan esetben, ha a szakértő csak a bemeneti adatokat és a végeredményt dokumentálja.

III.5. A hiteltérdemlő szakvélemény fogalma és kritériumrendszere

A hazai szakirodalom régóta foglalkozik a szakvéleményekkel szemben megkövetelt megfelelőségi kritériumok felállításával, rendszerezésével, gyűjtőfogalmak kialakításával. Egyes ilyen gyűjtőkifejezések pozitív, míg mások negatív előjelűek. Pozitív, azaz a követelményre fókuszál a hiteltérdemlőség, validitás, aggálytalanság, megalapozottság, szavahihetőség, míg negatív, tehát a kérdéskört a meg nem felelőség irányából közelíti meg a hiteltérdemlőség hiánya, a megalapozatlanság, hibás-téves, aggályos, invalid szakvélemény fogalma. E fogalmak alkalmazása a szakirodalomban nem következetes, főleg, ami a fogalmak által lefedett kritériumokat illeti. A két legfontosabb gyűjtőfogalom a szakvélemény hiteltérdemlősége és megalapozottsága.

Átfogó – a vonatkozó szakirodalom és joggyakorlat elemzésére is kiterjedő - kutatásom alapján arra a megállapításra jutottam, hogy *a szakvélemény hiteltérdemlőségéről akkor beszélhetünk, ha a szakvéleményre vonatkozó jogi- és szakmai előírások, a logika szabályai maradéktalanul teljesülnek, a szakértő jogi- vagy szakmai tilalmat nem szegett meg, véleménye nem szenved logikai hibában, így a szakértői vélemény alkalmas a kirendelő/jogalkalmazó különleges szakértelmének pótlására, alkalmas arra, hogy bizonyítékot szolgáltatson, így aggálytalanul felhasználható a büntetőeljárásban. A szakvélemény hiteltérdemlősége minőségügyi szempontból a szakvélemény minőségével azonosítható. A hiteltérdemlő szakvélemény fogalma az aggálytalan, illetve valid szakvélemény fogalommal megegyező jelentést takar.*

A szakvélemény *hiteltérdemlősége* magában foglalja az alábbi követelmények teljesülését:

1. *A kirendelés törvényes volt.*
2. *Sem a szakértővel, sem a bevont szakkonzultánssal, igénybevett szakértőjelölttel és segédszeméllyel szemben nem áll fenn kizárási ok.*
3. *A szakértő csak szakkérdésben nyilatkozott.*
4. *A szakértő figyelmeztetve volt a hamis szakvéleményadás következményeire és nyilatkozott annak tudomásul vételéről.*
5. *A szakértő betartotta a büntetőeljárásban érvényesülő, bizonyításra vonatkozó szabályokat.*
6. *A szakvélemény megalapozott. (a fogalom tartalmát még elemezni fogom)*
7. *A szakvélemény nem szenved alaki hibában.*
8. *A szakértő tapasztalata, szakmai múltja, szakmai előmenetele alapján képesnek tűnik arra, hogy meggyőző bizonyítékot szolgáltatson.*

A szakirodalom szerint a szakvéleménnyel szemben leggyakrabban támasztott követelmény éppen a legkevésbé pontosan definiált megalapozottság, negatív oldalról pedig a szakvélemény legnagyobb hibája a megalapozatlanság. A szakértői vélemény hiteltérdemlősége és megalapozottsága között nagyon szoros a kapcsolat. A hiteltérdemlőség tágabb fogalom.

A Be 197. §-a értelmében :., (1) *Ha a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el, így különösen, ha*

a) nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit,

b) nem egyértelmű,

c) önmagával, illetve a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal ellentétes, vagy

d) a helyességéhez nyomatékos kétség fér,

a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság felhívására a szakértő felvilágosítást ad, vagy a szakvéleményt kiegészíti.

A (2) bekezdés szerint: Ha a szakértőtől kért felvilágosítás vagy a szakvélemény kiegészítése nem vezetett eredményre, más szakértőt kell kirendelni. A szakértő kirendelésére irányuló indítványban, illetve a kirendelő határozatban meg kell jelölni a korábbi szakvélemény elfogadhatóságával kapcsolatos aggályokat.

A (3) bekezdés értelmében: Ha a szakértők véleménye eltér, az eltérést a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával lehet tisztázni.

A (4) bek. szerint: Az (1)-(3) bekezdésben meghatározott intézkedéseket követően újabb szakértő abban az esetben rendelhető ki, ha az ugyanazon bizonyítandó tényre ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételel készített szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben továbbra is feloldhatatlan eltérés mutatkozik. Az így kirendelt szakértőnek abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a szakvélemények közötti eltérés mire vezethető vissza, szükséges-e bármelyik szakvélemény kiegészítése, illetve hogy az ügyben újabb szakvélemény beszerzése szükséges-e.”

A gyakorlatban a szakvélemény megalapozatlansága alatt a Be. 197. § (1) bek. a) – d) pontjait szokás érteni. Ugyanakkor, a hatályos jogszabályok nem használják ezt a fogalmat.

A Be. a szakvélemények egyes hibáit nem egy összefoglaló fogalommal jelöli, hanem példázó felsorolást ad, a szakvélemény „fogyatékoságaiból következő aggálytalan elfogadásra nem alkalmas“ szakvéleményről beszél.

Véleményem szerint a Be. 197. § (1) bekezdése szerinti aggályok nem fedik le a megalapozatlanság fogalmát. Ennek bizonyítéka, hogy a Be. 197. § (2) bekezdése a 197. § (1) bek. a) – d) pontok fennállása esetén a szakvélemény aggályait felvilágosítás kéréssel, a szakvélemény kiegészítésével, új szakértő kirendelésével minden esetben orvosolhatónak tartja. Azonban lehetnek a szakvéleménynek olyan hibái is, amikor e kiküszöbölési módok objektíve nem képesek a szakvélemény „aggályosságát” megszüntetni. Külön ki kell térni arra, hogy a Be. 197. § (1) bekezdése egy példázó felsorolás és a Be. 197. § (1) bekezdés d) pontja szerint aggályos a szakvélemény, ha a helyességéhez nyomatékos kétség fér. Ilyen ok lehet – a szakirodalomra figyelemmel - a vizsgálati anyag bizonytalan eredete, a bizonyíték-kezelési lánc (chain of custody) megsértése, vagy a módszer tudományos-, szakmai megalapozatlansága. Ha a megalapozatlanság fogalmát a Be. 197. § (1) bekezdéssel azonosítanánk, azzal

tagadnánk, hogy a szakvélemény szenvedhet olyan megalapozatlansági okban, amely esetében nincs értelme a felvilágosítás kérésének, kiegészítésnek stb.

Meglátásom szerint *megalapozottnak akkor tekinthető a szakvélemény, ha*

- *a kompetens szakértő*
- *az adott szakkérdés megválaszolására megfelelő, tudományos-, szakmai megalapozottságú módszert a jogi- és szakmai szabályok szerint helyesen alkalmazta,*
- *szakvéleményét ismert forrásból származó, jogi- és szakmai szabályoknak megfelelően kezelt vizsgálati anyagra alapítottnak,*
- *a szükséges mennyiségű és megfelelő minőségű kiindulási adat figyelembevételével,*
- *jogszerűen és szakszerűen végrehajtott vizsgálat alapján készítette el és a szakvélemény*
- *teljes (tartalmazza az előírt tartalmi egységeket és kirendelő kérdéseire adott válaszokat, a lelet hiánytalan),*
- *egyértelmű (ellentmondásoktól mentes), a felhasznált tapasztalati tételek és a megállapított tények közötti összefüggések érthetőek,*
- *átlátható,*
- *koherens, az egyes tartalmi egységek között logikai kapcsolat áll fenn (lelet – szakmai ténymegállapítás-vélemény),*
- *indokolása meggyőző és kellően dokumentált,*
- *a hétköznapi tapasztalatok tételeivel nem ellentétes,*
- *a következtetés valószínűségi fokára a szakértő tud nyilatkozni és nyilatkozott is*
- *és a szakértői következtetést nem befolyásolta kognitív torzítás.*

A megalapozatlanság lehet részleges is. Minden szakkérdés és a szakértő valamennyi szakmai ténymegállapítása és véleménye tekintetében külön-külön kell a megalapozottságot vizsgálni. A megalapozatlansági okok egy része természetéből adódóan kihat a teljes véleményre, míg mások csak egy-egy szakkérdés vonatkozásában teszik azt megalapozatlanná.

Itt kell kitérni arra, hogy míg a megalapozatlanságnak nincsenek fokozatai – a szakvélemény egésze vagy egyes részei vagy teljesen megalapozatlanok vagy teljesen megalapozottak -, addig a hiteltérdemlőség esetében fogalmilag és a gyakorlatban is előfordul, hogy a hiteltérdemlőség teljesen nem cáfolt, csupán többé- vagy kevésbé kétséges. Mivel a hiteltérdemlőség alapvetően a bizonyító erővel áll kapcsolatban, a hiteltérdemlőség foka a szakértői véleményből származó bizonyíték szintetikus értékelése során fog igazán szerephez jutni.

Ott, ahol teljesen megdőlt a hiteltérdemlőség, az adott szakvéleményt készítő szakértő további eljárásának (197. § (2) bek. szerinti felvilágosítás, kiegészítés) nincs értelme, új szakértő kirendelése indokolt, és véleményem szerint a szakvélemények ütköztetése nélkül is mellőzhető a kiküszöbölhetetlen hiteltérdemlőség hiányában szenvedő szakvélemény. Természetesen, az ügydöntő határozatban a jogalkalmazónak meg kell indokolnia a szakvélemény mellőzését és azt, miért nem volt értelme a Be. 197. § (2) bekezdése szerinti eljárásnak. Összességében, a Be. 197. § (2) bek. szerinti felvilágosításnak, illetve kiegészítésnek akkor van értelme, ha a hiteltérdemlőség

tekintetében felmerült aggály elméletben orvosolható. Ha ez nem járt sikerrel, akkor új szakértő kirendelésével kell a jogalkalmazónak a hiányzó különleges szakértelmét pótolnia.

Véleményem szerint a szakvélemények ütköztetésére, a szakértők párhuzamos meghallgatására csak hiteltérdemlő szakvélemények esetén van mód. A Be. 197. § (2) bekezdés utolsó fordulatával éppen emiatt nem értek egyet. Az új szakértőnek véleményem szerint csak akkor kell foglalkoznia a korábbi szakértői vélemény „aggályaival”, ha a hiteltérdemlőség nem dőlt meg, csak kétséges. Az új szakértő ugyanis képes lehet a hiteltérdemlőség fennállását megerősíteni vagy cáfolni. Akkor azonban, amikor a hiteltérdemlőség megdőlt, ezt a szakvéleményt mellőzni kell és az új szakértő kirendelésével kvázi újból elkezdődik a szakértői bizonyítás.

A szakértők párhuzamos meghallgatása alkalmas eszköz lehet a vitatott hiteltérdemlőség, vagy annak fokának tisztázására. Ezen felül ez az eljárási cselekmény akkor alkalmazandó, ha két vélemény között különbség van – ez pedig két hiteltérdemlő szakvélemény esetében is fennállhat. Fontos hangsúlyozni, hogy önmagában az, hogy két szakvélemény egymással ellentétes megállapításra jut, nem jelenti azt, hogy egyikük szükségképpen nem hiteltérdemlő. Ha e körben aggály nem merül fel, akkor a bíróság további eljárása attól függ, hogy képes-e a különböző bizonyítékok mérlegelésével ítéletet hozni. Ha nem, akkor új szakértőt rendelhet ki. Fontos, hogy ebben az esetben sem az a cél, hogy a bevont szakértők között egyetértést teremtsen a bíróság. Ha a bíróságnak az egyezség kikényszerítése lenne a feladata, úgy túlságosan szűkülne a mozgástere, mérlegelési kompetenciája, mintegy sajátos mediációs eljárássá korlátozva a párhuzamos meghallgatást. Azért sem észszerű a konszenzushoz való ragaszkodás, mert a párhuzamos meghallgatás egyetértés hiányában való lezárását követő hármas meghallgatás esetén is fennmaradhat az ellentét, ahogy arra számos ügyben volt példa.⁸⁵

A Be. 197. § (4) bekezdése szerint a szakértőtől kért felvilágosítás, kiegészítés, más szakértő kirendelése és a szakértők párhuzamos meghallgatásának eredménytelensége esetén újabb szakértő abban az esetben rendelhető ki, ha az ugyanazon bizonyítandó tényre ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételével készített szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben továbbra is feloldhatatlan eltérés mutatkozik. Az így kirendelt szakértőnek abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a szakvélemények közötti eltérés mire vezethető vissza, szükséges-e bármelyik szakvélemény kiegészítése, illetve, hogy az ügyben újabb szakvélemény beszerzése szükséges-e. A törvényhely utolsó fordulatához fűzött kommentárral teljes mértékben egyet kell értenünk: *„Az utolsó kérdés megválaszolása egyértelműen nem szakértői feladat: a döntést annak kell meghoznia, aki jogosult az újabb szakértő kirendelésére. Ehhez a szakértő az előző kérdések megválaszolásával nyújthat segítséget. A szabályozásnak ez a módja egyértelműen ellentétben áll a fölösleges szakértői kirendelések időhúzó hatását elkerülni kívánó szándékkal, minthogy a harmadik szakértő a törvényi előírás szerint arról nyilatkozik, kell-e negyediket igénybe venni.”*⁸⁶ Az indokoláshoz magam részéről azt is fontosnak tartom hozzáfűzni, hogy a

⁸⁵ GRÓSZ, T.: A bírói mérlegelés mikéntje ellentétes szakvélemények esetén. Jogi Tanulmányok 2014. 164. o.

⁸⁶ ERDEI, Á.: A szakvélemény. In.: BÁNÁTI, J- BELEGI, J. -BELOVICS, E. – ERDEI, Á. – FARKAS, Á. – KÓNYA, I.: A büntetőeljárás törvény magyarázata - Az új, 2017. évi büntetőeljárás törvény magyarázata a kodifikációs bizottság korábbi tagjaitól. HVG-ORAC 2018. 280. o.

szabályozás azzal az alapelvvel is ellentétes, hogy a jogalkalmazó nem telepítheti át saját feladatát a szakértőre. Márpedig azt, hogy szükséges-e valamelyik szakvélemény kiegészítése vagy új szakértő kirendelése, a jogalkalmazónak kell megítélnie. Ez egyértelműen következik abból, hogy a nyomozó hatóság, ügyészség és bíróság a bizonyítékokat egyenként és összességében is értékeli.

Másrészt e törvényhely kapcsán is utalok arra, hogy ha egy szakvélemény hiteltérdemlősége megdőlt, akkor nincs értelme annak, hogy más szakértők a nem hiteltérdemlő véleményt elemezzék. Ez csak akkor indokolt, ha a hiteltérdemlőség nem megdőlt, hanem csak kérdéses, illetve, ha a hiteltérdemlőség kérdésével össze nem függő okból a szakértők véleménye egymástól eltér.

III.6. A dolgozat eredményeinek gyakorlati hasznosítási lehetőségei

A kutatás alapján levont következtetések pontokba szedett, alábbi javaslatainak részletes indokolását minden esetben a dolgozat vonatkozó tartalmi egysége tartalmazza.

III.6.1. Ajánlások a jogalkotó irányába

- A jogalkotótól alappal várható el a bizonyítási rendszer és a szakértői tevékenységre vonatkozó fogalmak meghatározása. A szakértői véleményekkel és a szakértői működéssel összefüggésben használt meghatározások, gyűjtőfogalmak alkalmazásában a gyakorlatban olyan mértékű a következetlenség, hogy a jogbiztonság védelme érdekében a jogalkotónak legalább a leggyakrabban használt terminológiát definiálnia kellene.
- Amennyiben a jogalkotó akarata az, hogy a halál oka és körülményei szakkérdésben a korábbi törvényi szabályozásnak megfelelően két szakértő járjon el, javasolt ennek jogszabályban történő előírása.
- A szakértői vélemények elkészítése során alkalmazott módszerek természetüknél fogva nem minden esetben ítélték meg aszerint, hogy a „tudomány állásának” megfelelnek-e. Emiatt javaslom annak törvényi megfogalmazás pontosítását.
- A szakértő tényleges kompetenciájának megítélhetősége érdekében javaslom annak megkövetelését, hogy a szakértő a véleményben tüntesse fel azokat az adatokat és tényeket, amelyek az adott szakkérdés megválaszolásában való tényleges ismereteit és jártasságát alátámasztják.
- Javaslom annak megkövetelését, hogy a szakértő az írásbeli szakvélemény előterjesztésével egyidejűleg írásban nyilatkozzon arról, hogy a hamis szakvéleményadást következményeivel tisztában van.
- Javaslom a szakértővé válás feltételeinek szigorítását, a szakértővé váláshoz a tényleges szakismeret és tapasztalat, szakértői alkalmasság vizsgálata feltételeinek megerősítését.

- Javaslom a szakértőjelöltté válás feltételeire vonatkozó jogi szabályozás pontosítását, a szakértőjelöltek jogainak és kötelességeinek jogszabályban történő részletezését, a mentori rendszer működtetésének megfelelőségéhez a rendszer alapvető szabályainak jogszabályba foglalását.
- Javaslom a szakértői értékelésre vonatkozó rendelkezések mielőbbi módosítását.
- Javaslom a szakértői értékelésre és a szakértők kötelező továbbképzési rendszerére vonatkozó, törvény által előírt jogszabályok mielőbbi megalkotását.
- Javaslom annak jogszabályi kinyilatkoztatását, hogy a szakkonzultáns vagy további szakértő bevonásáról a szakértő szükség esetén kirendelő engedélye nélkül dönthet.
- Javaslom megteremteni annak a törvényi lehetőségét, hogy a szakértő indokolt kérelmére a kirendelő hatóság a jelenleg maximalizált két hónapos határidőn túl is meghosszabbíthassa a szakvéleményadásra nyitva álló határidő meghosszabbítását.
- Javaslom Az Iszktv. „kompetencia-vétség” fogalmának módosítását.
- Javaslom a névjegyzéket vezető hatóságnak a kirendelő szignalizációja alapján követendő eljárás felülvizsgálatát, a szabályozás fenntartása esetére a garanciális szabályok beépítését (jogorvoslati jog, törlés szabályai).
- Mivel az Iszktv. 3. § (1) kezdetű több szempontból vitatható (tévesen a szakkérdés eldöntését írja elő és arra utal h csak a tudományos és műszaki fejlődés eredményeit felhazsnáló diszciplínákat lehet szakterületnek tekinteni. Ha nem ez a jogalkotó akarata, akkor pedig a 9/2006 rendeletből el kell távolítani azokat a szakterületeket, amelyek ennek nem felelnek meg.
- Javaslom, a szakkonzultáns, szakértőjelölt és segédszemélyzet kizárására vonatkozó jogi szabályozás megalkotását.
- Javaslom a Be. 197. § (1) és (2) bekezdésének módosítását a dolgozatban.

III.6.2. Ajánlások a jogalkalmazók felé

- Javaslom a szakértői vélemények vonatkozásában a velük szemben támasztott követelmények terminológiájának következetes használatát.
- Javaslom a szakvélemények hiteltérdemlőségének tervszerű, következetes, alapos vizsgálatát mind a kirendelés alapján, mind a megbízás alapján készült szakértői vélemények esetében egy egységes szempontrendszer alapján.
- A jogalkalmazó minden esetben várja el a szakértőtől, hogy a módszer tudományos-, szakmai megalapozottságát alátámasztó adatokat feltüntesse a szakvéleményben.

- Kiemelt fontosságú, hogy a jogalkalmazó tudatosítsa a szakértői módszerek korlátait, a lehetőségekhez mérten győződjön meg a módszer tudományos-, szakmai megalapozottságáról.
- Javaslom, hogy amennyiben a bizonyítás során szakértői vélemény került beszerzésre, a szakvélemény értékelését tartalmazó határozatot visszamutatásként küldjék meg a szakértő részére.
- Javaslom a jogalkalmazók kriminalisztikai-, természettudományos-pszichológiai szempontú képzéseinek ösztönzését.

III.6.3. Ajánlások a szakértői kar, és a szakértői tevékenység stratégiai irányainak meghatározására jogosultak számára

- Valamennyi szakterület esetében javaslom validálási tanulmányok elkészítését.
- Valamennyi szakterület esetében javaslom a szakértők együttműködésének szorosabbra fűzését a módszertan tudományos-, szakmai megalapozottsági szempontú vizsgálata és továbbfejlesztése szempontjából.
- Javaslom a módszertani levelek mielőbbi kidolgozásának ösztönzését, a szakértők és a Kamara együttműködését e cél érdekében.
- Javaslom a szakértőkre ható kognitív torzító tényezők feltárására kutatások lefolytatását, a feltárt következtetések alapján a kognitív torzítás kiküszöbölése érdekében szakterületenként protokollok kidolgozását.
- Valamennyi bűnügyi laboratórium és műszeres vizsgálaton, mérésen alapuló módszert alkalmazó szakértő esetében szükséges az akkreditáció.
- Meg kell teremteni a szakértő szakterületek kutatói bázisát, szaklapokat kell indítani, támogatni kell a kutatásokat.
- Minden szakterületnek meg kell alkotnia a saját, tevékenységre szabott minőségbiztosítási rendszerét, amelynek szervesen bele kell épülnie a jogszabályok által felépített minőségügyi rendszerbe.

IV. A SZERZŐ TUDOMÁNYOS MUNKÁSSÁGA

MTMT közlemény és idéző általános értékelő táblázat					
Nogel Mónika adatai (2018.10.28.)					
Közlemény típusok	Szám		Hivatkozások ¹		
	Teljes tudományos közlemények ²	Összesen	Részletezve	Független	Összes
I. Tudományos folyóiratcikk	15	---	---	---	---
nemzetközi szakfolyóiratban	---	6	21	29	---
hazai kiadású szakfolyóiratban idegen nyelven	---	0	0	0	---
hazai kiadású szakfolyóiratban magyar nyelven	---	9	10	12	---
II. Könyvek	3	---	---	---	---
a) Könyv, szerzőként	2	---	---	---	---
idegen nyelvű	---	0	0	0	---
magyar nyelvű	---	2	9	9	---
b) Könyv, szerkesztőként	1	---	---	---	---
idegen nyelvű	---	0	³ ---	---	---
magyar nyelvű	---	1	---	---	---
III. Könyvrészlet	14	---	---	---	---
idegen nyelvű	---	0	0	0	---
magyar nyelvű	---	14	4	4	---
IV. Konferenciaközlemény folyóiratban vagy konferenciakötetben	13	---	---	---	---
Idegen nyelvű	---	11	20	28	---
Magyar nyelvű	---	2	2	2	---
Tudományos közlemények összesen (I.-IV.)	45	---	66	84	---
További tudományos művek⁴	---	11	2	2	---
Idézetek száma⁵	---	---	69	87	---
Hirsch index⁵	6	---	---	---	---
Oktatási művek	---	---	---	---	---
Felsőoktatási tankönyv	1	---	---	---	---
Idegen nyelvű	---	0	0	0	---
Magyar nyelvű	---	1	0	0	---
Felsőoktatási tankönyv része idegen nyelven	---	0	0	0	---
Felsőoktatási tankönyv része magyar nyelven	---	0	0	0	---
További oktatási művek	0	---	0	0	---
Olthalmi formák	0	---	0	0	---
Alkotás	0	---	0	0	---
Ismeretterjesztő művek	---	---	---	---	---
Könyvek	0	---	0	0	---
További művek	0	---	0	0	---
Közérdekű és nem besorolt művek	0	---	0	0	---
Absztrakt	3	---	1	1	---
Egyéb szerzőség ⁶	0	---	0	0	---
Idézők szerkesztett művekre	---	---	0	0	---
Idézők disszertációban, egyéb típusban	0	---	16	16	---
Idézők összesen, minden típus, minden jelleg	---	---	85	103	---

A disszertáció témájában megjelent legfontosabb közlemények listája:

Magyarországon megjelent közlemények

NOGEL, M.: Minőségbiztosítás az egészségügyben. In: Nogel, M: Az egészségbiztosítási jog alapjai. Universitas- Győr Nonprofit Kft. 2018

NOGEL, M.: A hazai szakértői minőségbiztosítás rendszerének vázlata és annak jelentősége a büntetőeljárásban. Magyar Jog 2018/3.

NOGEL, M.: A szakértői minőségbiztosítási rendszer kialakításának előkérdései és alapfogalmai. Jog – Állam – Politika 2017/1.

NOGEL, M.: A szakértőjelöltekre vonatkozó szabályozás minőségbiztosítási szempontú vizsgálata. Belügyi Szemle 2017/9

NOGEL, M.: A bizonyítékokon alapuló ellátás és az egészségügyi minőségbiztosítás kapcsolata I. Med et Jur 2017/2

NOGEL, M.: A bizonyítékokon alapuló ellátás és az egészségügyi minőségbiztosítás kapcsolata II. Med et Jur 2017/3

NOGEL, M.: Az egészségügyi szolgáltatások minőségbiztosításának alapjai. In: Kovács, G. (szerk.): Egészségügyi és szociális jog. Universitas- Győr Nonprofit Kft. 2017

NOGEL, M.: Az egészségügyi szolgáltatások minőségbiztosításának vázlata. In: Kovács, G. (szerk.): Egészségügyi és szociális jog. Universitas- Győr Nonprofit Kft. 2017

NOGEL, M.: Egészségügyi területen működő szakértőjelöltek jogi státusza az új szakértői törvény alapján. Med et Jur 2016/2

NOGEL, M.: A szakértőjelöltek státuszának minőségbiztosítási szempontú vizsgálata. Ügyészek Lapja 2016/3-4.

NOGEL, M. Az ittas járművezetés elkövetésének szakértő általi bizonyítása vonatkozásában bekövetkezett változások az új Büntető Törvénykönyv hatályba lépése után. In: Koncz István, Szova Ilona (szerk.) „Együtt a biztosabb tudományos karrierért, a jövőtervezésért”, 2013

Külföldön, idegennyelven megjelent közlemények

KOVÁCS, G. – NOGEL, M.: Criminalization of HIV transmission in comparative perspective. Medicine and law: An international journal 36:(2) (2017)

KOVÁCS, G. – NOGEL, M.: Activity of Forensic Experts and Quality Assurance in Hungary. *Forensic Science International* 277. (2017)

KOVÁCS, G. – NOGEL, M.: Comparative Analysis of the Legal Regulation of Forensic Experts in Europe. *Forensic Science International* 277 (2017)

NOGEL, M.: Význam znaleckého posudku v trestnom konaní (Európsky prehľad). In: Marek Fryšták, Milana Hrušáková, Jiří Valdhans (szerk.) *Acta Universitatis Brunensis* (2017)

PÁDÁR, Zs. – NOGEL, M. – KOVÁCS, G.: Accreditation of forensic laboratories as a part of the “European Forensic Science 2020” concept in countries of the Visegrad Group. *Forensic Science International Genetics Supplement Series* 6.(2015)

NOGEL, M.: Limits of forensic science in proving cause-effect relationship in „HIV criminal cases” In: Secretariat of the EAFS2015 Conference (szerk.) 7th European Academy of Forensic Science Conference, Abstract Book .(2015)

NOGEL, M.: Activity of forensic experts and quality assurance – Hungarian overview. Secretariat of the EAFS2015 Conference (szerk.) 7th European Academy of Forensic Science Conference, Abstract Book .(2015)

KOVÁCS, G. – NAGY, K. – NOGEL, M.: Accreditation of forensic laboratories as a part of the "European Forensic Science 2020" concept. In: Keller Éva (szerk.) AAP 2015 Programme and Abstract Book: 24th International Meeting on Forensic Medicine Alpe-Adria-Pannonia (2015)

NOGEL, M.: Akreditácia Poskytovateľov Forenznych Služieb Vykonávajúcich Laboratórne Cinnosti V Oblasti Molekulárnej Genetiky V Státoch Vysehradskej Skupiny, A Jej Vyznam Vo Vytvorení Európskeho Priestoru Pre Foreznú Vedu. In: Ústav Soudního Lekarství Praha (Szerk.) 4th Czech-Slovak Congress Of Forensic Medicine: Abstract Book. (2014)

NOGEL, M. – Kovács G.: The Accreditation Of Forensic Laboratories As A Component Of Realizing The European Forensic Science 2020 Concept. *European Police Science And Research Bulletin* Summer (2014)

V. SUMMARY

The participants of criminal proceedings must be able to ascertain that the expert report is correct: blind faith in the expert or in his or her report is unacceptable, since an erroneous expert report may lead to miscarriage of justice. However, the evaluation of expert reports by those who apply the law is somewhat paradoxical, since the reason for involving an expert lies in the lack of expertise of the person having appointed the expert, yet, we expect that person to interpret the expert report and examine the compliance thereof despite the lack of such special expertise.

The demand for the reduction of risks inherent in erroneous criminal judgements rendered based on problematic expert reports has presented all states with challenges in the past decades.

Based on my research, I came to the conclusion that the aim of enhancing confidence in expert reports can be achieved by

- c) improving the quality of expert reports on the one hand, and
- d) exercising effective control by those who apply the law over the expert reports on the other.

The essay aimed to coordinate the two above factors.

In the essay, I endeavoured to uncover, clarify and organize the real substance of the terms related to the compliance of expert reports.

I also addressed the issues of the theory and history of forensic expert evidence in the essay, as well as the characteristics and anomalies of the effective regulation thereon.

Moreover, the main goal of the essay was to establish the conditionality of the validity of expert reports, by applying a novel approach: using certain results of quality science.

I separate three main fields of the quality system of expert activity and expert report as the “final product” thereof:

- d) quality requirements regarding the person of the expert
- e) quality requirements regarding conducting the expert activity, preparing the expert report and the expert report itself
- f) control over expert activity and reports.

Considering the above, I analysed the conditions of becoming an expert, the rules of appointing an expert and the set of rules currently applicable to the continuing education of experts. I also analysed the problems regarding the typology of areas of expertise. Since two of main guarantees of expert activity are impartiality and independence, I have also paid particular attention to such guarantees.

The two key substantive units of expert reports are the applied method and the conclusion. Thus, I examined in detail the requirements which the method applied by the expert shall meet. In my opinion, one of the main achievements of the essay is establishing the test of scientific soundness and professional merit. In the chapter on expert conclusions, I also addressed the issue of the manners of expressing probability and the risks arising from the cognitive biases affecting the experts.

The control of expert activity may be exercised by the expert himself/herself on the one hand, and by external bodies on the other. Furthermore, the essay focuses on summarizing the criteria of evaluation by those who apply the law.

The key message of the essay is the establishment of the complex model of validity. Such model is intended to provide assistance to those who apply the law and to the participants of the criminal proceedings so that they become able to decide whether the expert report can fulfil its function, thus, can provide the missing expertise of those who apply the law. As the expert report can only be evaluated as evidence if it fulfils such requirement.

The thesis also intends to support the evidentiary practice of law enforcement and justice authorities, particularly by the intent to systemize the criteria of the required quality of expert reports. The essay wishes to contribute to resolving theoretical, practical, scientific and procedural problems related to expert activity, to uncovering the reasons for difficulties lying in proof, as well as to the correction and development, where necessary, of the legal environment and the structure of the expert system.

I endeavoured to formulate proposals the application of which may result in objective improvement of the quality of expert activity and may enhance public confidence therein.